

Gedeeld Verleden, Gedeeld Erfgoed

Het ontvlechten van oude machtsstructuren en denkwijzen rond de Oud-archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba (1816–1845) vanuit een hedendaags perspectief

Shared History, Shared Heritage

The disentanglement of old power structures and ways of thinking surrounding the Old Archives of Curaçao, Bonaire, and Aruba (1816–1845) from a contemporary perspective

Johny van Eerden

Studentnummer 852377477

CB9906: Bachelorscriptie Algemene Cultuurwetenschappen

12 augustus 2025

Herman Simissen (begeleider)

Caroline Drieënhuizen (examinator)

Inhoudsopgave

Titelpagina

Inhoudsopgave.....	2
Inleiding	3
Hoofdstuk 1: Archiefvorming en overplaatsing binnen de koloniale context	7
1.1 Bestuur en archiefvorming in de kolonie Curaçao en Onderhorigheden (1816–1845)	7
1.2 De archieven op transport: machtsverhoudingen en besluitvorming rond de overplaatsing	8
1.3 Inventarisatie en selectie: archiefvorming in koloniaal perspectief	9
1.4 Archieven en autoriteit: de institutionele logica van nationale archieven	12
1.5 Versmelting van archieven.....	13
Hoofdstuk 2: Juridische en staatkundige verhoudingen die archiefstatus bepalen	15
2.1 Bestuursvorm van het Koninkrijk (2025).....	15
2.2 Gedeeld erfgoed zonder gedeelde zeggenschap?	16
2.3 Internationale principes en verdragen over archiefteruggave bij staatsopvolging in de praktijk	18
2.4 Suriname en Indonesië als precedent voor omgang met koloniaal archiefbezit	20
Hoofdstuk 3: Archieven als cultureel en moreel erfgoed van gemeenschappen	22
3.1 Archieven als erfgoed: toegang, betekenis en machtsverhoudingen.....	22
3.2 Stille bronnen tot schreeuwende stemmen: herinterpretatie van koloniale archieven	24
3.3 Officieel versus levend erfgoed: over erkenning, geheugen en herstel.....	26
Hoofdstuk 4: Wie bepaalt wat zichtbaar wordt?	28
4.1 Gedeeld erfgoed, gedeelde verantwoordelijkheid? Over toegang en ongelijkheid.....	28
4.2 Archieven als contactzones: over ongelijkheid, selectie en representatie.....	29
4.3 Digitale repatriëring en meervoudige zeggenschap	31
Conclusie en aanbevelingen	33
Samenvatting	36
Ongepubliceerde Bronnen	37
Literatuurlijst.....	40
Bijlage.....	45
Verklaring eigen werk.....	45

Inleiding

De afgelopen jaren is er steeds meer aandacht ontstaan voor de omgang met het koloniale verleden. Dit kwam onder meer tot uiting in het herdenkingsjaar slavernijverleden, dat in december 2022 door (destijds) premier Mark Rutte werd afgekondigd. Of het Caribische deel van het Koninkrijk daar op dat moment klaar voor was, valt te betwijfelen. Vooral de snelheid waarmee excuses werden aangeboden en middelen beschikbaar kwamen, lieten weinig ruimte voor gezamenlijke afstemming. Toch past deze gebeurtenis in een bredere tendens, namelijk die van de herwaardering en mogelijke teruggave van koloniaal erfgoed. In deze discussie staan museale objecten vaak centraal als het gaat om restitutie en erkenning, terwijl archieven veel minder zichtbaar zijn. Juist verspreide koloniale archieven spelen een cruciale rol in de reconstructie van geschiedenissen en identiteiten, met name daar waar mondelinge overlevering en lokale kennis lang zijn gemarginaliseerd of zelfs verloren zijn gegaan.

Koloniale archieven bevatten niet alleen bestuurlijke en juridische informatie, maar vormen ook belangrijke bronnen voor familieonderzoek, dragen bij aan de vormgeving van de collectieve herinnering, en bieden lokale gemeenschappen de mogelijkheid om hun eigen geschiedenis te vertellen. De betekenis van archieven die zijn gevormd in een koloniale context, maar fysiek afwezig zijn in de landen waarop ze betrekking hebben, manifesteert zich vooral in hun beperkte toegankelijkheid en het gemis aan zeggenschap daarover.

De vraag wie vandaag de dag zeggenschap heeft over koloniale archieven raakt aan bredere discussies over ongelijke machtsverhoudingen uit het gedeelde verleden, en hoe er in het postkoloniale tijdperk omgegaan dient te worden met erfgoedbeheer. Een voorbeeld zijn de Oud-Archieven van de Kolonie Curaçao en Onderhorigheden, Bonaire en Aruba, die zijn gevormd binnen een koloniale context in het Caribisch gebied maar al ruim een eeuw fysiek in Nederland door de voormalige kolonisator worden bewaard. Ondanks hun historische en bestuurlijke waarde, en ondanks het feit dat ze vergelijkbare kenmerken vertonen met archieven van bijvoorbeeld Suriname of Indonesië, is er weinig discussie geweest over teruggave, gedeeld beheer of digitale toegankelijkheid van deze archieven.

De overbrenging van deze archieven vond gefaseerd plaats in het begin van de twintigste eeuw in een periode waarin de eilanden nog vanuit een centrale locatie werden bestuurd (Willemstad) en werd vastgelegd in een aantal Koninklijke Besluiten. Deze archieven zijn sinds 1924 ondergebracht bij het Algemeen Rijksarchief (nu: Nationaal Archief) in Den Haag. De

fysieke afwezigheid van deze archieven op de eilanden van herkomst heeft sindsdien de toegang voor lokale gemeenschappen sterk beperkt. Hierdoor is niet alleen hun beschikbaarheid en zichtbaarheid verminderd, maar wordt ook de mogelijkheid om vanuit lokaal perspectief geschiedenis te reconstrueren bemoeilijkt. Ondanks dat de archieven momenteel zijn ondergebracht bij het Nationaal Archief in Den Haag, blijft hun betekenis voor de eilanden onverminderd groot. Juist na het vertrek van Aruba en de latere opheffing van de Nederlandse Antillen geven aanleiding tot vragen over wie er recht heeft op toegang, beheer en betekenisgeving.

In het internationale archiefwetenschappelijke debat is er steeds meer aandacht ontstaan voor zogenoemde *displaced archives*, ofwel archieven die zich buiten hun gebied van herkomst bevinden en veelal zijn ontstaan in een koloniale context. Dit concept wordt verbonden aan bredere postkoloniale vraagstukken over macht, representatie en toegang tot informatie.

Binnen het Koninkrijk der Nederlanden is er toenemende aandacht voor de manier waarop archieven bijdragen aan nationale identiteitsvorming, machtsverhoudingen en digitale toegankelijkheid, maar ook de wijze waarop deze oude machtsverhoudingen in stand houden. Hoewel de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba een vergelijkbare koloniale achtergrond kennen en eveneens langdurig buiten het gebied van herkomst worden bewaard, is er in het verleden meer aandacht uitgegaan naar de archieven van Suriname en Indonesië in beleid en literatuur. Tegelijkertijd groeit internationaal ook de aandacht voor digitalisering als alternatief of aanvulling op fysieke teruggave. Toch wordt in weinig gevallen gereflecteerd op de mate waarin landen of gemeenschappen van herkomst invloed hebben op selectie, metadata, presentatie en toegang. Juist binnen het Koninkrijk der Nederlanden, waar formele onafhankelijkheid ontbreekt maar ongelijkheid voortduurt, is die discussie relevant.

Tegen deze achtergrond wil ik in deze scriptie onderzoeken in hoeverre de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba beschouwd kunnen worden als gedeeld erfgoed binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Centraal staat de vraag:

Wie is juridisch en moreel rechthebbende op de delen van de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba die tussen 1915 en 1930 op basis van Koninklijke Besluiten zijn overgebracht naar Nederland, en in hoeverre kunnen deze archieven anno nu beschouwd worden als gedeeld erfgoed binnen het Koninkrijk der Nederlanden?

Het betreft voornamelijk documenten tot en met het jaar 1845, momenteel opgeslagen bij het Nationaal Archief in Den Haag, onder de toegangsnummers 1.05.12.01 en 1.05.12.02. Om deze hoofdvraag te beantwoorden voer ik een interdisciplinair literatuuronderzoek uit waarin juridische, archiefwetenschappelijke en erfgoed-theoretische perspectieven samenkomen. De analyse is gebaseerd op primaire bronnen zoals archiefinventarissen, Koninklijke Besluiten, verdragen, beleidsdocumenten en archiefwetenschappelijke richtlijnen van onder meer UNESCO en de International Council on Archives (ICA) en het CARICOM 10-punten reparaties plan, dat herstel van culturele en historische herwaardering benadrukt. Daarnaast wordt secundaire literatuur gebruikt over (post)koloniale archiefpraktijken, digitalisering en erfgoedbeleid binnen en buiten het Koninkrijk. De juridische documenten en verdragen die in dit onderzoek worden besproken, worden niet benaderd vanuit een strikt juridisch perspectief, maar als onderdeel van de bredere cultuur- en erfgoedcontext waarin archieven functioneren. De nadruk ligt daarbij op de wijze waarop de toegang, zeggenschap en het concept van gedeeld erfgoed zich verhouden tot archieven.

Vanuit deze benadering worden vier deelvragen geformuleerd. Allereerst wordt onderzocht hoe de overbrenging van de archieven heeft plaatsgevonden en welke bestuurlijke en juridische besluiten daaraan ten grondslag lagen. Vervolgens wordt gekeken naar de invloed van staatkundige ontwikkelingen binnen het Koninkrijk, waaronder de autonomie van Aruba, Curaçao en de bijzondere status van Bonaire, op de vraag wie toegang, eigendom of zeggenschap over deze archieven kan claimen. Daarna wordt onderzocht in hoeverre de archieven een culturele, morele en emotionele betekenis hebben, hoe zij bijdragen aan collectieve herinnering, representatie en identiteitsvorming, en op welke wijze dit past binnen het bredere concept van gedeeld erfgoed. Tot slot wordt geanalyseerd in hoeverre digitalisering en online toegankelijkheid bijdragen aan rechtvaardige toegang tot deze archieven, en welke spanningen er bestaan tussen fysiek eigenaarschap en culturele of morele aanspraken.

Om deze vragen te beantwoorden is deze scriptie ingedeeld in vier hoofdstukken. Na de inleiding biedt hoofdstuk 1 een historische en juridische reconstructie van de overbrenging van de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba naar Nederland. Daarbij wordt gekeken naar de archiefvorming in koloniale context, de bestuursstructuur in de negentiende eeuw en de status van de archieven ten tijde van overdracht.

In hoofdstuk 2 wordt de staatkundige ontwikkeling van de eilanden van koloniaal bestuur naar hun huidige status als autonome landen of bijzonder gemeente binnen het Koninkrijk geschetst. Door internationale verdragen en archiefprincipes in het onderzoek te betrekken, wordt onderzocht in hoeverre deze entiteiten als rechtsopvolgers kunnen worden beschouwd. Ter vergelijking wordt stilgestaan bij Suriname en Indonesië, waar wel formele staatsopvolging plaatsvond (een nieuw land ontstond uit het vorige land). Dit werpt licht op de afwijkende positie van de Caribische eilanden en de gevolgen daarvan voor eigenaarschap en toegang tot archieven.

Hoofdstuk 3 richt zich op de culturele, emotionele en ethische betekenis van de archieven. Er wordt ingegaan op de rol van archieven in familieonderzoek, representatie en collectieve herinnering, en op de relevantie van het concept ‘gedeeld erfgoed’ in postkoloniale context. Ook wordt er stilgestaan bij enkele concrete voorbeelden uit de archieven, waaronder bronnen over familiegeschiedenissen en het slavernijverleden.

In hoofdstuk 4 wordt de verhouding tussen digitalisering, toegankelijkheid en eigenaarschap onderzocht. De aandacht gaat niet uit naar specifieke digitaliseringsprojecten, maar naar bredere vragen over wie bepaalt wat wordt gedigitaliseerd, hoe archieven online worden gepresenteerd, en in hoeverre lokale belangen, taal en context daarin een rol spelen.

De scriptie sluit af met een conclusie waarin de hoofdvraag wordt beantwoord. Daarbij worden juridische en morele eigendomsvragen afgewogen en wordt gereflecteerd op de rol van het Koninkrijk. Tot slot worden aanbevelingen gedaan voor toekomstig beleid op het gebied van gedeeld beheer, digitalisering en participatie van betrokken gemeenschappen.

Hoofdstuk 1: Archiefvorming en overplaatsing binnen de koloniale context

1.1 Bestuur en archiefvorming in de kolonie Curaçao en Onderhorigheden (1816–1845)

Na het einde van de Franse bezetting werd de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in 1815 omgevormd tot een Koninkrijk. De koloniën keerden terug onder Nederlands gezag, met de Koning als hoogste autoriteit.¹ De periode daarvoor was gekenmerkt door onrustige tijden waarbij de kolonie meerdere malen van ‘eigenaar’ wisselde.

Voor een effectiever bestuur werden de Caribische gebieden aanvankelijk opgesplitst in de Kolonie Curaçao en de onderhorige eilanden Bonaire en Aruba (met als hoofdzetel Willemstad, Curaçao), Sint Eustatius en onderhorige eilanden Sint Maarten (Nederlandse deel) en Saba, en Suriname.² In de periode 1816-1828 ressorteerden de eilanden Aruba en Bonaire rechtstreeks onder de gouverneur van Curaçao en werden de eilanden afzonderlijk bestuurd door een Commandeur, die verantwoording aflegde aan Curaçao.

In 1828 werden de eilanden Sint Eustatius, Sint Maarten (Nederlandse deel) en Saba samengevoegd tot één kolonie onder Curaçao en Onderhorigheden. Het hoogste gezag werd toen overgedragen aan de gouverneur-generaal te Suriname. Daarmee werd het bestuur gecentraliseerd in Paramaribo, en vormden de eilanden samen met Suriname de kolonie ‘West-Indische Bezittingen’. Deze situatie bleef bestaan tot 1845 toen de eilanden weer een afzonderlijke kolonie gingen vormen, los van Suriname.³ Dit was ook het geval toen de archieven uiteindelijk in Nederland terecht kwamen tussen 1915 en 1930.

¹Gert Oostindie en Inge Klinkers, *Decolonising the Caribbean. Dutch Policies in a Comparative Perspective* (Amsterdam 2003), aldaar 57-62.

² Luc Alofs, *Onderhorigheid en Separatisme. Koloniaal Bestuur en lokale politiek op Aruba, 1816-1955* (Proefschrift Universiteit Leiden, Leiden 2011), aldaar 21-25 en 27-31.

³ Ibidem.

1.2 De archieven op transport: machtsverhoudingen en besluitvorming rond de overplaatsing

Reeds in 1899 reisde mr. A. Telting, commies bij het Algemeen Rijksarchief naar Suriname en Curaçao om een regeling te treffen om de daar aanwezige oude archieven te ordenen en inventariseren.⁴ Volgens het rapport uit 1900 werden de archieven van Curaçao bewaard in een ruim, en pas gebouwd (1890), stenen gebouw en voldeed dat aan de eisen voor archiefbeheer in een tropisch klimaat.⁵ De archieven op Curaçao waren ook rubrieksgewijs geordend door een ambtenaar. Desondanks werd er gekozen om de archieven van het bestuur te Curaçao over te plaatsen naar het Algemeen Rijksarchief. Aanvankelijk werd dit vastgelegd in twee Koninklijke Besluiten van 22 december 1915.⁶ Daarin werd genoemd dat de archieven van zowel Suriname als die uit Curaçao uit de periode tot 1816 zouden worden overgeplaatst. Een nieuw besluit volgde op 7 juli 1919 om die archieven van Suriname en Curaçao tot aan 1828 over te brengen.⁷ Het bleek namelijk dat een groot deel van de opgestuurde archiefbescheiden uit deze periode ook waren meegestuurd met de eerste lading kisten vanuit Curaçao.

In 1917 werden zesentwintig kisten met voornamelijk archiefbescheiden van vóór 1816 overgebracht.⁸ Negen kisten bleven achter op Curaçao vanwege een gebrek aan laadruimte. De overige kisten die in 1917 niet verzonden waren werden alsnog getransporteerd, respectievelijk in 1920, 1921 en 1931.⁹ Na inspectie bleek dat er ook stukken van na 1828 naar Nederland waren verzonden. Daaronder viel onder andere op verzoek van Th. Morren ook het archief van de in 1875 opgeheven Wees- en Boedelkamer. Ook dat van de in 1870 opgeheven Hypotheekbank van Curaçao werd opgezonden en werd op de voorzolder van het Rijksarchief geplaatst bij gebrek aan ruimte in de algemene bergruimte.¹⁰

⁴ R. Bijlsma en T. van der Lee, *1.05.12.01 Inventaris van de archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, 1707-1828 (1859)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1989), aldaar 8-14.

⁵ Ibidem.

⁶ Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1915. Koninklijk Besluit nummer 518 en 519.

⁷ Koninklijke Bibliotheek, Den Haag, Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1919. Koninklijk Besluit nummer 468 en 469.

⁸ Bijlsma en van der Lee, *1.05.12.01*, 8-14.

⁹ Ibidem.

¹⁰ E. Hoogendijk en T. van der Lee, *1.05.12.02 Inventaris van de archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, (1771) 1828-1845 (1914)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1995), aldaar 8-12.

In 1929 werden de plannen gemaakt voor het overbrengen van de archieven tot aan 1845 van zowel Curaçao als Suriname. In de periode 1828 tot 1 augustus 1845 was Suriname het centrum van de Nederlandse West Indische Bezittingen en werden zes eilanden, Curaçao, Bonaire, Aruba, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba vanuit Paramaribo bestuurd.¹¹ In een brief aan de Minister van Koloniën schrijft de Algemene Rijksarchivaris dat hij verwacht dat op den duur alle archieven naar Nederland zullen worden verzonden.

De laatste kisten met archiefstukken arriveerden in 1931 in het Algemeen Rijksarchief nadat deze eerst waren ontsmet in Utrecht. In vergelijking met nu worden de meeste stukken behorend bij deze archieven langer in Nederland bewaard dan dat ze ooit op de eilanden werden opgeslagen. Wat achterbleef op Curaçao bevindt zich in het voormalige Centraal Historisch Archief (nu Nationaal Archief) te Willemstad en is te vinden onder de ‘inventaris Boskaljon’.¹²

Dat de koloniale machtsstructuren van die tijd en het versturen van deze archieven niet op zichzelf staat is zeker. Er was destijds een tendens waarbij het exporteren van culturele topstukken en ook archieven de gangbare zaak was tijdens de periode van kolonisatie door Europese landen.¹³

1.3 Inventarisatie en selectie: archiefvorming in koloniaal perspectief

Eenmaal in Nederland werden de archieven geïnventariseerd. Het sorteren van het archief dat nu het nummer 1.05.12.01 draagt werd voltooid in 1920, maar later werden er nog toevoegingen gedaan in de vorm van supplementen (1924, 1934).¹⁴ De archieven die uiteindelijk deel uitmaakten van 1.05.12.02 werden pas na 1931 volledig geïnventariseerd.¹⁵

Ondanks dat het niet de bedoeling is om alle archiefbescheiden hier te noemen zijn er wel een aantal opmerkingen te plaatsen over de inventarisatie hiervan. De eerste is betreffende een van de meest recente archiefbescheiden aanwezig in het archief 1.05.12.02 die (nog) niet digitaal raadpleegbaar is.¹⁶ Het gaat om inventarisnummer 1307: “Stukken betreffende het proces tegen

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, 12.

¹³ Alex van Stipriaan, ‘Het ABC van beelden/beelden van ABC’, in: G. Oostindie en A. van Stipriaan ed., *Antilliaans erfgoed 1. Toen en nu* (Leiden 2021), 95-112.

¹⁴ Bijlsma en van der Lee, *1.05.12.01*, 8-14.

¹⁵ Hoogendijk en van der Lee, *1.05.12.02*, 8-12.

¹⁶ Nationaal Archief, Den Haag, Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, (1771) 1828-1845 (1914), nummer toegang 1.05.12.02, inventarisnummer 1307.

de biedende José te Aruba wegens gepleegde inbraak en diefstal, 1914, 1 omslag.” Het stuk is ingedeeld onder stukken van de “Raad van Civiele en Criminele Justitie (sinds mei 1834 de Rechtbank)”. Waarom het stuk niet is teruggestuurd houdt waarschijnlijk verband met de eerdergenoemde gedachte dat uiteindelijk alle archieven wel naar Nederland opgestuurd zouden worden. Een tweede opmerking is de vervlechting van archiefstukken. Zo zijn de brievenboeken van verzonden brieven van de Gezaghebbers van Bonaire en Aruba in dezelfde boeken verwerkt.¹⁷ Waar de inhoud van de brieven van Bonaire van voor naar achter werden genoteerd, werd het boek vervolgens omgedraaid om van achteren naar voren de brieven uit Aruba te noteren. Bij het digitaliseren van de stukken is daar geen rekening mee gehouden, en vermoedelijk zijn de archieven ook niet kritisch bekeken waardoor deze archiefstukken ondersteboven zijn opgenomen in de onlineomgeving van het Nationaal Archief (Den Haag).¹⁸

Een derde opmerking betreft de vorming van koloniale archieven, ook in het geval van Nederland, waarbij de samenstelling, bewaring en ordening plaatsvond op basis van de waardenorde van de kolonisator. De archiefpraktijk was gericht op westerse theorieën en normen, waardoor het juist de koloniale vertegenwoordigers waren die bepaalden wat waard was om te behouden en wat niet.¹⁹ De selectie en ordening van archieven functioneerden niet enkel als administratieve handeling maar was een actief onderdeel van de koloniale machtsverhoudingen. De historica Stoler merkt hier op dat archieven fungeerden voor staatvorming, waarbij werd bepaald wat als kennis, bewijs en geschiedenis mocht gelden.²⁰ De naar Nederland overgebrachte archieven werden geïnventariseerd volgens Nederlandse richtlijnen, een vorm van toe-eigening die zich niet alleen in de inhoud, maar ook in de structuur en ordening manifesteerde. Daarmee weerspiegelden ze een koloniale logica waarin de blik van de kolonisator bepalend was. De besluitvorming rondom die bescheiden die in aanmerking zouden komen voor toevoeging of vernietiging aan de nieuwe ordening werd niet alleen besloten in Den Haag. Uit correspondentie blijkt dat op z’n minst met wederzijdse instemming van de Gouverneur van Curaçao, als verlengstuk van de koloniale administratie, destijds stukken zijn

¹⁷ Ibidem, inventarisnummers 279-283.

¹⁸ Nationaal Archief, Den Haag, Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, (1771) 1828-1845 (1914), nummer toegang 1.05.12.02, inventarisnummer 280.

https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.05.12.02/invnr/280/file/NL-HaNA_1.05.12.02_280_0140

¹⁹ Ann Laura Stoler, ‘Colonial Archives and the Art of Governance’, *Archival Science* 2 (2002) 87-109, aldaar 92-99.

²⁰ Ibidem.

vernietigd.²¹ Een proces verbaal opgemaakt in 1924 verwijst naar de vernietiging van stukken en geeft toelichting over de inhoud:

*“[...] hoofdzakelijk bestond uit bescheiden van comptabelen aard, behorend tot de administratie van den Kolonialen Ontvanger en verder klad- en duplicaatlijsten van ingekomen stukken, rantsoen lijsten, meetbrieven van schepen, manifesten van scheepsladingen, alle uit het tijdperk na 1828”.*²²

Een concreet voorbeeld van vernietigde stukken is dat zich in het archief 1.05.12.01 onder inventarisnummers 1588-1592, journaal van inklaringen, 1818-1826, 3 delen, en journaal van uitklaringen, 1819-1820, 2 delen, wel informatie te vinden is van manifesten van scheepsladingen.²³ Onder 1.05.12.02, het archief voor de periode na 1828 bevinden zich geen dergelijke journalen omdat deze (vermoedelijk) zijn vernietigd. Bewijs daarvoor is dat ook in de zgn. ‘inventaris Boskaljon’ in het Nationaal Archief Curaçao wel staten van in- en uitgeklaarde schepen, 1858-1870 te vinden zijn.²⁴ De keuze om deze specifieke stukken te vernietigen terwijl stukken uit de periode daarvoor en daarna wel werden opgenomen is opmerkelijk. Wat resteert is dat deze informatie voor altijd verloren is gegaan. De vernietiging van ogenschijnlijk onbelangrijke documenten is een vorm van epistemologische uitsluiting.²⁵ Wat niet werd bewaard vertelt net zoveel over het ‘koloniale archief’ als wat er wel in werd opgenomen. Het toont dat de keuzes werden gemaakt vanuit een koloniale machtsstructuur. De koloniale machten beheersten zowel in het moederland als in de koloniën de beeldvorming, de geschiedschrijving en de kennisstructuren rondom cultureel erfgoed.²⁶ Wat belangrijk werd geacht om te inventariseren is vandaag de dag anders dan honderd jaar geleden.

²¹ Nationaal Archief, Den Haag, Archief Algemeen Rijksarchief (ARA), (1766) 1802-1966 (1988), nummer toegang 2.14.03, inventarisnummer 209. Brief 1 oktober 1924.

²² Nationaal Archief, Den Haag, Archief Algemeen Rijksarchief (ARA), (1766) 1802-1966 (1988), nummer toegang 2.14.03, inventarisnummer 209.

²³ Nationaal Archief, Den Haag, Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, 1707-1828 (1859), nummer toegang 1.05.12.01, inventarisnummers 1588-1592.

²⁴ Nationaal Archief, Willemstad, *Inventaris Boskaljon*, Archieven van Curacao, Bonaire en Aruba, 1828-1939, inventarisnummers 20.3.13 en 20.3.14.

²⁵ Stoler, ‘Colonial Archives and the Art of Governance’, 92-99.

²⁶ Alex van Stipriaan, ‘Het ABC van beelden/beelden van ABC’, 95-112.

De vorming, selectie en overbrenging van archieven uit de Caribische delen van het Koninkrijk vond plaats binnen de dan bestaande Nederlandse archieftraditie die lange tijd werd gekenmerkt door het streven naar neutraliteit en technische ordening. Het was de heer Robert Fruin Th.Azn. (1857-1935), niet te verwarren met de historicus Fruin, die als Rijksarchivaris de keuze maakte om de archieven uit Suriname en het Caribisch gebied over te brengen naar Nederland.²⁷ Hij stond aan de basis van de nieuwe archiefwet die in 1918 werd ingevoerd. In de *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archieven* (1898) betoogden Muller, Feith en Fruin dat archieven beschouwd moesten worden als ‘organismen’ met een eigen persoonlijkheid.²⁸ De taak van de archivaris was volgens hen niet het dienen van gebruikers, maar het trouw blijven aan de oorspronkelijke orde van het archief zelf. Deze gedachte vond ook navolging bij Hilary Jenkinson in het Verenigd Koninkrijk, die de archivaris zag als “in de eerste plaats dienaar van zijn archieven”.²⁹ Daardoor werden de oude koloniale machtsstructuren niet aangepast en zijn deze tot vandaag de dag terug te vinden in de omschrijvingen van deze archieven. Een moderne blik wijst archivariissen aan als diegenen die keuzes maken over selectie, beschrijving en ontsluiting en zij werken zodoende actief mee aan de vorming van het archief, inclusief de geschiedschrijving.³⁰

1.4 Archieven en autoriteit: de institutionele logica van nationale archieven

Nationale archieven zijn instellingen waar staten hun overheids- en gerechtelijke documenten opslaan. Ze bieden burgers en ambtenaren toegang tot authentieke verslagen van het handelen van de overheid en haar instanties, inclusief wetgeving en de uitvoering daarvan.³¹ Wat wordt opgenomen, vernietigd, ontoegankelijk verklaard of bewaard en wat zal vervallen wordt bepaald door het archief als verlengstuk van de staat. De interpretatie van die opdracht verschilt per land, afhankelijk van de betrokken juridische kaders, en aansturing door ministeries van (bijvoorbeeld) cultuur of onderwijs. Wat als publiek archief wordt beschouwd en wat niet, is aan

²⁷ F.C.J. Ketelaar, ‘Fruin (Th.Azn), Robert (1857-1935)’, in *Biografisch Woordenboek van Nederland*.

²⁸ Charles, Jeurgens, ‘Decolonising Archives and the Need for Emotional Accessibility as Part of a Safe(r) Space’, in: Eliza Steinbock en Hester Dibbitts ed., *The Critical Visitor. Changing Heritage Practices* (Amsterdam 2023) 322-347, aldaar 330-333.

²⁹ Ibidem

³⁰ Ibidem.

³¹ Anne Laurence, ‘Heritage as a tool of government’ in: Rodney Harrison ed., *Understanding the politics of heritage* (Manchester 2010) 81-113.

verandering onderhevig en verschilt per tijd en land, al is de algemene strekking doorgaans vergelijkbaar.

De oprichting van nationale archieven wordt gezien als een uiting van nationale identiteit, begonnen met de Franse Revolutie. In Nederland werd het Algemeen Rijksarchief al meer dan 200 jaar geleden opgericht voor het opsporen en inventariseren van archieven.³² Op Curaçao werd in 1969 het Centraal Historisch Archief (CHA) opgericht waarmee het de overheidsdocumenten uit de periode 1828-1939 in beheer kreeg.³³ Destijds was dit bedoeld als archiefbewaarplaats voor de gehele Nederlandse Antillen. De oprichting van Aruba's archief volgde in 1994, na de status aparte.³⁴ Door het opzetten van een nationaal archief hebben de landen een middel om de eigen geschiedenis en legitimiteit te institutionaliseren.³⁵ Dit zijn ook de enige twee andere nationale archieven die zijn opgericht in het Koninkrijk.

1.5 Versmelting van archieven

Hoewel de archieven na aankomst in Nederland zijn opgesplitst in afzonderlijke delen en inventarissen, vormden zij oorspronkelijk één geheel. Het is daarom in de huidige situatie vrijwel onmogelijk om deze archieven volledig los van elkaar te beschouwen. Bovendien zijn bij de overbrenging ook delen van de archieven van Sint Eustatius, Sint Maarten en Saba (SSS-eilanden) toegevoegd aan andere archieven. Tegelijkertijd zijn er stukken op Curaçao achtergebleven die oorspronkelijk door de SSS-eilanden waren verstuurd en eigenlijk naar Den Haag hadden moeten worden vervoerd. Een overzicht van archieven die gelijktijdig zijn verzonden en parallel aan de archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba in Den Haag zijn geïnterpreteerd, omvat onder andere:

1.05.08.01 – Suriname / West Indische Bezittingen 1828-1845

1.05.13.01 – Sint Eustatius, Sint Maarten en Saba vóór 1828

1.05.13.02 – Sint Eustatius en Saba 1828-1845

1.05.13.03 – Sint Maarten 1828-1845

³² ‘Organisatie’, Nationaal Archief, Den Haag. <https://www.nationaalarchief.nl/over-het-na/organisatie/het-nationaal-archief-voor-een-open-en-transparante-overheid>, laatst geraadpleegd op 10 augustus 2025.

³³ ‘Oprichting’, Nationaal Archief Curaçao. <https://www.nationaalarchief.cw/organisatie/oprichting>, laatst geraadpleegd op 30 juni 2025.

³⁴ ‘Organisacion’, Archivo Nacional Aruba. <https://ana.aw/organizacion>, laatst geraadpleegd op 30 juni 2025.

³⁵ Laurence, ‘Heritage as a tool of government’, 81-83.

Deze verwevenheid maakt het vandaag de dag onmogelijk om de afzonderlijke delen volledig te ontvlechten zonder het oorspronkelijke samenhangende karakter van het archief te verliezen.

Hoofdstuk 2: Juridische en staatkundige verhoudingen die archiefstatus bepalen

2.1 Bestuursvorm van het Koninkrijk (2025)

Het statuut trad in 1954 in werking waarmee er formeel drie landen ontstonden binnen het Koninkrijk. Na de uittreding van Suriname in 1975 en de autonome status voor Aruba sinds 1986 werd het statuut voor het laatst grondig gewijzigd bij het opheffen van de Nederlandse Antillen.³⁶ Op dit moment bestaat het Koninkrijk uit de landen Nederland, Aruba, Curaçao, en Sint Maarten (Nederlandse deel).³⁷ In het statuut is vastgelegd dat de Koning(in) aan het hoofd staat van alle landen, en dat die wordt vertegenwoordigd op de eilanden Aruba, Curaçao en Sint Maarten door de gouverneur. Ten alle tijden dragen de ministers de verantwoordelijkheid voor het bestuur.

De denkwijze ten tijde van de totstandkoming van het Statuut is veranderd. Destijds werd de vermeende noodzaak van bescherming tegen externe druk aangehaald om een vorm van bestuurlijke asymmetrie binnen het Koninkrijk te legitimeren.³⁸ De verbondenheid met Nederland op het politieke, culturele en economische vlak werd aangehaald als voortzetting van eeuwenoude relaties. Nederland zou ook in de toekomst niet alleen garant staan voor deugdelijk bestuur en economische stabiliteit, maar ook kon er op die manier richting worden gegeven aan de ontwikkeling van de eilanden en Suriname.

Reeds voor de oprichting van de Nederlandse Antillen was er onenigheid over de machtsverdeling onderling.³⁹ Vooral Aruba verzette zich tegen het voorstel voor een ongelijke zetelverdeling in de Staten van de Nederlandse Antillen. De roep om *Separacion*, een afzonderlijke status voor Aruba als autonoom land binnen het Koninkrijk, aanvankelijk onder leiding van Henny Eman, werd uiteindelijk verwezenlijkt door Betico Croes met de *Status Aparte* in 1986.⁴⁰

³⁶ Gert Oostindie en Inge Klinkers, *Gedeeld Koninkrijk. De ontmanteling van de Nederlandse Antillen en de vernieuwing van de trans-Atlantische relaties* (Amsterdam 2011), aldaar 248-251.

³⁷ *Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden*, artikel 1 en 1a. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002154/2024-01-01>, laatst geraadpleegd op 30 juni 2025.

³⁸ A. Jonkers, 'Hoofdtrekken van de ontwikkeling van Suriname en de Nederlandse Antillen', *De West-Indische Gids* (1953) 113-159, aldaar, 156.

³⁹ Luc Alofs, *Onderhorigheid en Separatisme*, aldaar 129-131, en 194-204.

⁴⁰ Luc Alofs, *Onderhorigheid en Separatisme*, aldaar 244-246.

Ook andere eilanden gingen na 1986 een strijd aan voor afscheiding van de Nederlandse Antillen om los te staan van Curaçao.⁴¹ Uiteindelijk leidde dit tot de opheffing van de Nederlandse Antillen op de symbolische datum 10-10-10 (10 oktober 2010). Vanaf dat moment krijgen de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba de status van ‘openbaar lichaam’ van Nederland.⁴² Voor deze eilanden geldt dat ze Nederlands grondgebied zijn en ook de Nederlandse grondwet is er (grotendeels) van toepassing.

2.2 Gedeeld erfgoed zonder gedeelde zeggenschap?

Voor de landen in het Koninkrijk regelt het Statuut een aantal aangelegenheden die door het Koninkrijk gedragen worden, waaronder het buitenlandse beleid.⁴³ In regel blijkt echter dat Nederland in de meeste Koninkrijksaangelegenheden een prominente plaats inneemt.⁴⁴ Dat het Koninkrijk in formele zin vooral vertegenwoordigd wordt door Nederlandse ambten komt volgens de Nederlandse Raad van Advies vooral omdat de Caribische landen een geringe bevolkingsomvang hebben (in vergelijking met Nederland) en deze verantwoordelijkheden daarom teveel zouden eisen van de beperkte personele capaciteit.⁴⁵ De institutionele asymmetrie is bovendien een blijvende bron van spanningen en de landen hebben geen structurele vertegenwoordiging in een Koninkrijksparlement.⁴⁶ Het gelijkwaardigheidsbeginsel is weliswaar juridisch vastgelegd maar niet institutioneel ingebed. De landen hebben dan ook geen gelijkwaardig platform om zeggenschap uit te oefenen over gedeeld erfgoed (waaronder archieven).

Op mondiaal niveau is er geen handboek of verdragenstelsel voor de omgang met archieven bij staatsopvolging of koloniale ontbinding.⁴⁷ Volgens het internationaal gewoonterecht omvat archiefteruggave de overdracht van bestuurlijk essentiële documenten bij staatsopvolging, de restitutie van archieven na onafhankelijkheid, en de teruggave van in oorlog buitgemaakte archieven na afloop van het conflict.⁴⁸ Na de Tweede Wereldoorlog en de

⁴¹ Oostindie en Klinkers, *Gedeeld Koninkrijk*, aldaar 248-254

⁴² Ibidem.

⁴³ *Statuut*, artikel 3, lid 1b.

⁴⁴ Ibidem, artikel 4.

⁴⁵ *Advies over 70 jaar Statuut voor het Koninkrijk*. Raad van Advies (2024) 4-5.

⁴⁶ Ibidem, 12-13

⁴⁷ Charles Kecskeméti, ‘Archives Seizures. The Evolution of International Law’ in James Lowry ed., *Displaced Archives* (New York, 2017) 12-20, aldaar 12.

⁴⁸ Ibidem.

dekolonisatiegolf ontstond er een nieuwe situatie met betrekking tot archiefteruggave. Volgens UNESCO en de internationale praktijk wordt onderscheid gemaakt tussen drie principes bij archiefgeschillen die gebaseerd is op herkomst.⁴⁹

1. Principe van retroactieve soevereiniteit. Archieven die lokaal bestuur betreffen gaan over naar de nieuwe onafhankelijke staat.
2. Principe van territoriale oorsprong. (*Provenance*). Archieven die voor kolonisatie lokaal zijn gevormd en later zijn opgenomen in archieven van de kolonisator, moeten terug naar het opvolgende territorium.
3. Principe van functionele relevantie. Archieven die noodzakelijk zijn voor bestuurlijke continuïteit moeten worden overgedragen bij de overdracht van bevoegdheden.

Hieruit volgt verder nog dat als een voormalig bestuur overgaat in meerdere staten, het principe van *joint heritage*, oftewel ‘gemeenschappelijk erfgoed’ leidend is. Het archief wordt dan op één fysieke plek bewaard, maar met gedeelde toegang én moreel eigenaarschap. Een voorbeeld van zo’n overeenkomst is de Baden-Baden conventie van 1926 tussen Oostenrijk en Hongarije wat nu nog steeds geldt als belangrijk precedent voor gedeeld archiefbeheer.⁵⁰ Bij de splitsing van die twee landen bleef het archief in Wenen, maar werd Hongarije als mede-eigenaar erkend.

In 1980 werd onder leiding van UNESCO unaniem een voorlopige codificatie van het internationaal gewoonterecht inzake archieven aangenomen, het rapport 20C/102.⁵¹ Dit uitte zich praktisch door de implementatie van een internationaal microfilm-programma. Waarom er vandaag de dag nog steeds geen bindend internationaal rechtskader bestaat voor archiefteruggave is te herleiden tot de *Vienna Convention 1983*. Deze *Convention on Succession of States in respect of State Property, Archives and Debts* werd weliswaar aangenomen maar was politiek sterk geladen en is dan ook praktisch onuitvoerbaar gebleken door gebrek aan brede steun en ratificaties.⁵² Het voorgestelde principe van gemeenschappelijk erfgoed werd verworpen.

De Vienna Convention uit 1983 zou niet direct toepasbaar zijn voor de rechtsopvolging van de voormalige Nederlandse Antillen. Dat komt omdat iedere nieuwe situatie niet heeft geleid

⁴⁹ Ibidem, 14-15.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Ibidem, 15-17.

⁵² Ibidem.

tot een ‘Succession of State(s)’ zoals die is geformuleerd in deel I, artikel 2.⁵³ Daar staat namelijk onder lid 1:

“‘succession of States’ means the replacement of one State by another in the responsibility for the international relations of territory;”

Het verdrag noemt bovendien onder artikel 2, lid 2, dat bijvoorbeeld het woord “successor State” zoals die gedefinieerd is alleen geldt voor het verdrag zelf. Bij de artikelsgewijze toelichting van de opheffing van de Nederlandse Antillen is vastgelegd dat er geen rechtsopvolger is van de Nederlandse Antillen.⁵⁴ De verantwoordelijkheid voor internationale betrekkingen liggen nog steeds bij het Koninkrijk der Nederlanden voor de huidige situatie van de landen. Anders dan bijvoorbeeld bij Suriname en Indonesië, die niet langer deel uitmaken van het Koninkrijk, zijn er wel regelingen getroffen met betrekking tot de teruggave van archieven. Dit komt verderop aan bod.

2.3 Internationale principes en verdragen over archiefteruggave bij staatsopvolging in de praktijk

Volgens het internationaal recht, voortgekomen uit de Montevideo-conventie in 1933, zijn er vier criteria waaraan een entiteit moet voldoen om erkend te worden als staat. Ze moet een permanente bevolking hebben, een afgebakend grondgebied, een regering (autonomie), en het vermogen om internationale betrekkingen aan te gaan.⁵⁵ Aan deze laatste eis voldeed de Nederlandse Antillen, en later Aruba, Curaçao en Sint Maarten als autonome landen, niet. De landen worden voor internationale aangelegenheden vertegenwoordigd door het Koninkrijk der Nederlanden die als internationaal rechtspersoon geldt.

⁵³ *Vienna Convention on Succession of States in respect of State Property, Archives and Debts*. United Nations (Vienna 1983).

⁵⁴ Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Memorie van Toelichting op de Wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden in verband met de wijziging van de staatkundige hoedanigheid van de eilandgebieden van de Nederlandse Antillen (Rijkswet wijziging Statuut in verband met de opheffing van de Nederlandse Antillen)*. Artikelsgewijze toelichting, artikel 1 (Kamerstuk 32 213 (R 1903)) (Den Haag 2009). <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32213-3.html>, laatst geraadpleegd op 9 juli 2025.

⁵⁵ *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*. Conference of American States (Montevideo 1933)

In 1954 werd in het Statuut afgesproken dat de Nederlandse Antillen als autonoom land verder ging. Tot aan dat moment was Nederland eigenaar van de archieven van de gebieden maar er zijn geen afspraken gemaakt over een juridische overdracht daarvan. Nederland, dat de archieven had verscheept en ter bewaring bij het Algemeen Rijksarchief had opgeslagen, bleef als land verantwoordelijk. Ondanks dat de Nederlandse Antillen tussen 1954 en 2010, en Aruba vanaf 1986, autonome landen waren binnen het Koninkrijk en autonomie genoten, bezitten zij geen internationale rechtspersoonlijkheid en worden daarom niet als staten in de zin van het internationaal recht erkend.

Met betrekking tot de archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba is het niet aan de orde dat zij aanspraak kunnen maken op basis van rechtsopvolging. In het Statuut kan wel een aanknopingspunt gevonden worden voor mogelijke teruggave van archieven. Artikel 37 betreft het bevorderen van de culturele en sociale betrekkingen tussen de landen, en artikel 38, lid 1 benoemt de mogelijkheid voor het onderling treffen van regelingen, dus ook voor archieven.⁵⁶ Bijzonder is het dan wel dat in de huidige situatie, Bonaire als openbaar lichaam van Nederland, zich voor het aandeel van archieven moet laten vertegenwoordigen door Nederland.

Hoewel Curaçao, Bonaire en Aruba juridisch gezien niet zijn aangemerkt als eigenaar van deze archieven, kunnen zij wel degelijk een onderbouwde claim leggen op toegang en betrokkenheid. UNESCO erkent het recht van voormalig bestuurde gebieden op toegang tot en zeggenschap over hun documentaire erfgoed.⁵⁷ De *Universal Declaration on Archives* stelt dat archieven een fundamenteel onderdeel vormen van het erfgoed van een natie of gemeenschap, en dat toegang tot archieven essentieel is voor het uitoefenen van burgerrechten in een democratische samenleving.⁵⁸ Ook het *Memory of the World Programme* van UNESCO erkent expliciet dat documentair erfgoed afkomstig uit voormalige koloniën toegankelijk moet worden gemaakt voor de betreffende gemeenschappen, ook wanneer dit fysiek elders is opgeslagen.⁵⁹

Aangelegenheden die de landen van het Koninkrijk gezamenlijk aangaan, kunnen op basis van het Statuut in onderling overleg worden behandeld. De archieven van de voormalige Kolonie Curaçao en Onderhorigheden bevatten essentiële informatie over bestuur, rechtsorde en

⁵⁶ *Statuut*, artikel 37, artikel 38.

⁵⁷ Kecskeméti, 'Archives Seizures', 14-15.

⁵⁸ *Universal Declaration on Archives*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Parijs 2011).

⁵⁹ *Recommendation concerning the preservation of, and access to, documentary heritage including in digital form*, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Parijs 2015).

samenleving in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Voor de huidige landen en openbare lichamen (vertegenwoordigd door Nederland) zijn deze archieven dan ook te beschouwen als gezamenlijk documentaire erfgoed, waarin hun gedeelde geschiedenis is vastgelegd.

Volgens de *Code of Ethics* van het International Council of Archives (ICA) is het de verantwoordelijkheid van archivariissen om samen te werken aan de repatriëring van verplaatste archieven.⁶⁰ Weliswaar behoren beslissingen over overdracht, restitutie of gedeeld beheer van archieven tot de bevoegdheid van nationale wetgevende en uitvoerende organen maar voor het vinden van oplossingen blijft de betrokkenheid van archivariissen essentieel voor archiefteruggave en toegang tot archieven. Daarbij onderstreept het ICA ook dat dat archivariissen de toegang tot archieven moeten bevorderen voor de burgers die daar recht op hebben (artikel 5), en dat archivariissen dienen mee te werken aan de repatriëring van archieven die (in strijd met nationale of internationale regels) buiten hun oorsprong zijn gebracht (artikel 8).

Ondanks dat de Caribische landen geen volwaardig lid zijn van de *Caribbean Community* (Caricom) kan ook het *10-Point Reparation Plan* worden aangehaald. Dit plan onderstreept het verlies van toegang tot bronnen van cultuur en geschiedenis als gevolg van kolonialisme.⁶¹ Het plan richt zich op herstelmaatregelen via programma's op het gebied van onderwijs, culturele uitwisseling en herwaardering van erfgoed. Daarmee kan de schade die door slavernij en kolonialisme is aangericht, waaronder culturele vervreemding en onthechting van onder andere archieven, worden doorbroken. In dat licht is teruggave of gedeelde zeggenschap over archieven niet slechts een kwestie van beheer, maar van herstel van culturele verbondenheid en een herontdekking van de eigen geschiedenis.

2.4 Suriname en Indonesië als precedent voor omgang met koloniaal archiefbezit

In tegenstelling tot de landen binnen het Koninkrijk die geen soevereine status hebben verkregen, werd Indonesië in 1949 formeel onafhankelijk, na vier jaar van gewapend conflict en politieke strijd met Nederland.⁶² Dit vormde de basis voor bilaterale archiefafspraken tussen

⁶⁰ Kecskeméti, 'Archives Seizures', 18.

⁶¹ '10 point reparation plan', *Caricom*, 2013. <https://caricomreparations.org/caricom/caricoms-10-point-reparation-plan/>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025.

⁶² Karabinos, Michael, 'Indonesian National Revolution Records in the National Archives of the Netherlands', in: James Lowry ed., *Displaced Archives* (Oxon en New York 2017) 60-73, aldaar 60-61.

Nederland en Indonesië.⁶³ Dat de teruggave van archieven en cultureel erfgoed niet zonder slag of stoot van Nederlandse zijde kwam blijkt wel dat het tot 1968 duurde voordat dit formeel werd vastgelegd.⁶⁴

Suriname werd in 1975 onafhankelijk maar kreeg pas veel later de archieven formeel terug nadat de toenmalige Nederlandse staatssecretaris bij zijn bezoek aan Suriname mededeelde dat de archieven bij Suriname hoorden.⁶⁵ Wel werden er eisen gesteld waaraan Suriname moest voldoen voordat de archieven teruggestuurd konden worden. Daarover meer in hoofdstuk vier.

Bij de teruggave die plaatsvond hoort ook het archief van de gouverneur-generaal van de West Indische Bezittingen uit de periode 1828-1845 die tegelijkertijd met de archieven van Curaçao en Onderhorigheden naar Nederland waren gestuurd en gelijktijdig geïnventariseerd werden.⁶⁶ In de omschrijving van dit archief staat dat het ook relevante archiefbescheiden bevat over het gebied van de Nederlandse Antillen en dus voor de nazaten van de Kolonie Curaçao en Onderhorigheden.

⁶³ Michael Karabinos, 'Returning to the Metropole: The Indonesian National Archives and its changing role at the start of the New Order', *Archives and Manuscripts* 39 (2011) afl. 2, 139-150, aldaar 139-140.

⁶⁴ Jos van Beurden, 'Claims for Colonial Objects and for Colonial Archives. Can the Two Meet?' in: James Lowry ed., *Disputed Archival Heritage* (Oxon en New York 2023) 262-281, aldaar 269-272.

⁶⁵ Frans van Dijk en Rita Tjien Fooh, 'The Repatriation of Surinamese Archives from the Netherlands' in: James Lowry ed., *Disputed Archival Heritage* (Oxon 2023) 282-303, aldaar 294-295.

⁶⁶ E. Hoogendijk, *1.05.08.01 Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1932).

Hoofdstuk 3: Archieven als cultureel en moreel erfgoed van gemeenschappen

3.1 Archieven als erfgoed: toegang, betekenis en machtsverhoudingen

Archieven construeren een werkelijkheid waarbij bepaalde perspectieven worden versterkt en andere uitgesloten.⁶⁷ Het zijn daardoor meer dan slechts administratieve documenten maar zij maken ook deel uit van het cultureel erfgoed van (een) gemeenschap(pen). Dat maakt archieven niet alleen tot informatiebronnen maar ook tot erfgoedobjecten in culturele en politieke zin. Nog tijdens het koloniale tijdperk werden archieven van het bestuur uit de koloniën overgebracht naar de Europese landen. Voor de mensen woonachtig in het Caribisch gebied die vandaag de dag onderzoek willen doen naar de eigen (familie)geschiedenis betekent dit dat zij nog steeds zijn aangewezen op archieven in bijvoorbeeld Den Haag, Londen of Parijs en zij moeten daarvoor hoge reiskosten maken.⁶⁸ Naast de archieven die naar Nederland zijn verscheept bevinden de archieven van de voormalige Kolonie Curaçao en Onderhorigheden uit de periode na 1845 zich grotendeels op Curaçao.⁶⁹ Voor de inwoners van de voormalige Onderhorigheden, Aruba, Bonaire, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba betekent dit dat zij zowel in Nederland als op Curaçao onderzoek moeten doen naar hun familiegeschiedenis.

Erfgoed is in veel gevallen het resultaat van *nation-building*, waarbij staten cultuurhistorische objecten en landschappen inzetten om nationale identiteit en legitimiteit te onderbouwen.⁷⁰ Vaak worden alternatieve perspectieven of gedeeld eigenaarschap uitgesloten bij het creëren van nationaal erfgoed. Binnen het koninkrijk werkte de Stichting Culturele Samenwerking (Sticusa) lange tijd met de pretentie van wederkerige uitwisseling, maar dit

⁶⁷ Eric Ketelaar, 'Archival temples, archival prisons: modes of power and protection', *Archival Science* 2 (2002) 221-238, aldaar 221-238.

⁶⁸ Amalia S. Levi, 'Along, Against, Beyond Silences in Colonial Archives' in: Tobias Kraft, Antonio Rojas Castro en Grisél Terrón Quintero ed. *Archivos Abiertos. El patrimonio documental cubano y la transformación digital* (Berlin 2024) 215-230, aldaar 217-218.

⁶⁹ Archief Bestuurscollege Algemeen, 1951-1985, dossier 1972-02, Landsverordening tot regeling van het archiefwezen in de Nederlandse Antillen', Staten van de Nederlandse Antillen, 1981-1985.

<https://coleccion.aw/show/?ANA-DIG-STATEN-NA-LV-ARCHIEFWEZEN-1981>

⁷⁰ Bart J. M. van der Aa, *Preserving the heritage of humanity? Obtaining world heritage status and the impacts of listing* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2005) 1-10, aldaar 1-2.

streven naar culturele ontwikkeling werd gekleurd door een eenzijdige nadruk op de Nederlandse cultuur.⁷¹

Bij internationaal gedeeld erfgoed, zoals het Werelderfgoedverdrag van UNESCO uit 1972, wordt geprobeerd om bepaald erfgoed als universeel bezit te positioneren.⁷² In de praktijk blijkt echter dat dit zelden zo wordt ervaren en dat erfgoed meestal wordt beleefd als eigendom van een specifieke groep. Alle erfgoed is immers van iemand, maar daardoor ook juist niet van een ander waardoor erfgoed betwist terrein kan worden.⁷³ Deze spanning tussen nationaal bezit en gedeeld erfgoed is ook zichtbaar bij archieven met een koloniale oorsprong. De Oud-Archieven van de voormalige kolonie Curaçao zijn niet alleen bronnen van het huidige land Curaçao, maar ze documenteren het verleden van verschillende gemeenschappen op andere (ei)landen. In de kern is cultureel erfgoed ook geen neutrale verzameling van objecten of documenten, maar moet het begrepen worden als een sociaal culturele praktijk waarbij gemeenschappen een betekenis toekennen aan uitingen van het verleden.⁷⁴ Zowel tastbare archieven als immateriële tradities binnen specifieke historische en maatschappelijke contexten kunnen een betekenis krijgen. Cultureel erfgoed is een proces van betekenisgeving en tijdens dat proces ontstaan er spanningen tussen dominante en gemarginaliseerde geschiedenissen. In de kern is cultureel erfgoed geen neutrale verzameling van objecten of documenten, maar een sociaal-culturele praktijk waarbij gemeenschappen betekenis toekennen aan uitingen van het verleden. Zowel tastbare archieven als immateriële tradities binnen specifieke historische en maatschappelijke contexten kunnen betekenis krijgen. Het concept van universele erfgoedwaarde, zoals gehanteerd door UNESCO, is daarbij problematisch omdat het uitgaat van een westers erfgoedmodel en het beheer ten behoeve van de wereldgemeenschap vaak boven lokale belangen en context stelt.⁷⁵

⁷¹ Chelsea Schields, 'Conjuring Futures. Culture and Decolonization in the Dutch Caribbean 1948-1975', *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 45 (2019) afl. 2, 84-104, aldaar 86-89.

⁷² Van der Aa, Preserving the heritage of humanity?, 1-2.

⁷³ Ibidem, 2-3.

⁷⁴ Jeroen Rodenberg en Pieter Wagenaar, 'Cultural contestation. Heritage, identity, and the role of government' in: idem ed., *Cultural contestation. Heritage, identity and the role of government*. Palgrave studies in cultural heritage and conflict (Cham 2018) 1-10, aldaar 2-3.

⁷⁵ Rodney Harrison, 'The politics of heritage' in: idem ed., *Understanding the politics of heritage* (Manchester 2010) 154-196, aldaar 190-191.

3.2 Stille bronnen tot schreeuwende stemmen: herinterpretatie van koloniale archieven

Erfgoed is bovendien een discursieve praktijk, als bepaalde documenten of verhalen worden gecanoniseerd als erfgoed, dan verdwijnen andere perspectieven naar de achtergrond.⁷⁶ Erfgoed is namelijk niet alleen het bewaren ervan, maar ook selecteren en uitsluiten. Deze mechanismen worden door Laurajane Smith benoemt als de *Authorized Heritage Discourse* (AHD), oftewel een dominante erfgoedopvatting die vooral nadruk legt op tastbare objecten, monumenten en landschappen, voor het vormen van een nationale identiteit, vaak ten koste van meerstemmige of lokale verhalen.⁷⁷ Ondanks dat archieven vaak worden gepresenteerd als neutrale bronnen hebben ze in werkelijkheid te maken met machtsverhoudingen en selectieve representatie van gemeenschappen. Het archief zou daarom opnieuw gedefinieerd moeten worden als een publieke sfeer of ruimte waarin archieven niet alleen bewaard of ontsloten moeten worden, maar ook actief verbonden zijn met het geheugen en de ervaring van mensen zelf.⁷⁸ Archieven zouden op die manier een plek worden van betekenisgeving en identiteitsvorming met een belangrijke rol voor digitalisering. Pas dan worden archieven volgens Ketelaar: “over/van het volk, door het volk, en voor het volk”.⁷⁹

Toch is enige nuance hierbij op zijn plaats omdat bijvoorbeeld bronnen die betrekking hebben op het slavernijverleden structureel eurocentrisch zijn en (zoals al werd aangegeven in hoofdstuk 1) ook incompleet en gefragmenteerd.⁸⁰ Informatie over tot slaaf gemaakte mensen werd doelbewust beperkt, gefragmenteerd of enkel als transactie geregistreerd. De namen van vaders werden vaak niet geregistreerd waardoor vaak enkel de moedersnaam bekend is. Soms bieden alternatieve bronnen uitkomst, zoals een archiefstuk op Aruba met een verwijzing naar vader Steba (metselaar van beroep) en zijn zoon Leander, die daar tewerkgesteld waren.⁸¹

Informatie over de familiegeschiedenis is niet beperkt tot één eiland maar vaak kunnen er referenties gevonden worden naar mensen die zich gedurende hun leven (gedwongen) verplaatsten. Dat niet alle stemmen evenredig vertegenwoordigd worden blijkt ook uit de

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Laurajane Smith, *Uses of heritage* (Oxford 2006) 29-30.

⁷⁸ Eric Ketelaar, ‘Being Digital in People’s Archives’, *Archives and Manuscripts* 31 (2003) afl. 2, 8-22, aldaar 9-18.

⁷⁹ Ketelaar, ‘Being Digital in People’s Archives’, aldaar 18.

⁸⁰ Rowan van der Stelt, ‘Door en voorbij de archieven’, in: Serana Angelista ed., *Het archief ontwaakt* (Amsterdam 2024)) 8-23, aldaar 8-10.

⁸¹ Johny van Eerden en Iris van Vlimmeren, ‘Steba Rijna en Leander Goeloe. Een eilandoverstijgend verhaal van een familie in slavernij’, *Coleccion Aruba*, 2024. <https://coleccion.aw/pages/pa/steba-rijna-en-leander-goeloe/>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025.

ervaringen van onderzoeker Marisa Fuentes die het archief omschrijft als een “chilly mortuary of the past”, waarin (zwarte) vrouwen slechts opduiken als objecten in boedelinventarissen.⁸² Ook Saidiya Hartman noemt onderzoek in het archief als “a death sentence, a tomb, a display of the violated body”, een plek waar het lichaam van de tot slaaf gemaakte wordt tentoongesteld maar nooit gehoord.⁸³ Dat verwijzingen uit archieven die op verschillende plaatsen liggen opgeslagen licht kunnen werpen op gruwelijke verhalen blijkt uit het volgende voorbeeld. Susanne Sanne was een tot slaaf gemaakte vrouw die haar vrijheid verkreeg via manumissie op Curaçao samen met haar dochter Dolorita.⁸⁴ Zij overleed in 1851 op Aruba na mishandeling door haar partner Augustijn Yarzagaray.⁸⁵ Haar overlijden werd bevestigd door Pieter Dijkhoff die aangaf dat haar verwondingen dodelijk waren en het gevolg waren van fysiek geweld. Volgens de Gezaghebber op Aruba woonde Augustijn al jaren samen met haar en hadden ze zes kinderen samen, maar was hij gevlucht na het incident.⁸⁶ Wat opvalt is dat bij haar overlijden geen melding staat op haar overlijdensakte van de omstandigheden die leidden tot haar dood.⁸⁷ Wat er van Augustijn is geworden blijft vooralsnog onbekend maar kan mogelijk worden opgehelderd door te zoeken in archieven elders verspreid binnen de Caribische regio. Veelal bevatten de bestaande bronnen weinig tot geen persoonlijke informatie van mensen die buiten het koloniale bestuursapparaat vielen, waardoor familiegeschiedenissen vaak slechts gefragmenteerd kunnen worden gereconstrueerd.⁸⁸ Dit dwingt tot alternatieve vormen van geschiedschrijving, waarin oral history, herinnering en persoonlijke reflectie een centrale rol spelen.⁸⁹

Er spreekt echter ook een paradox uit de werking van koloniale archieven, deze zijn namelijk naast een bewijs van koloniale onderdrukking ook een mogelijke bron van bevrijding.⁹⁰ Juist die archieven die uitsluiting structureerden kunnen nu het bewijs leveren voor historisch onrecht of recht op herstel. Koloniale archieven zijn niet alleen materiële verzamelingen, maar

⁸² Jeurgens, ‘Decolonising Archives’, 327-330; Marisa J. Fuentes, *Dispossessed Lives. Enslaved Women, Violence, and the Archives* (Pennsylvania 2016), 147.

⁸³ Ibidem; Saidiya Hartman, *Lose Your Mother. A Journey Along the Atlantic Slave Route* (New York 2007), 2.

⁸⁴ Nationaal Archief, Den Haag, Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, (1771) 1828-1845 (1914), nummer toegang 1.05.12.02, inventarisnummer 14, folionummer 83, datum van manumissie: 3 februari 1838.

⁸⁵ Archivo Nacional Aruba, Archief van de Commandeurs Gezaghebbers van Aruba 1816-1939 (1945), inventarisnummer 235. <https://coleccion.aw/show/?ANA-DIG-KOL-INV-0235/page/n139/mode/1up>

⁸⁶ Ibidem, <https://coleccion.aw/show/?ANA-DIG-KOL-INV-0235/page/n71/mode/1up>

⁸⁷ Archivo Nacional Aruba, Archief Burgerlijke Stand Aruba 1851, Overlijdensakte nummer 19, 21 juli 1851.

⁸⁸ Jeurgens, ‘Decolonising Archives’, 327-330.

⁸⁹ Ibidem.

⁹⁰ Eric Ketelaar, ‘Archival temples, archival prisons: modes of power and protection’, *Archival Science* 2 (2002) 221-238, aldaar 230-231.

zijn ook geworteld in het *culturele archief*, een term die gebruikt werd door Edward Said en later door Gloria Wekker, om een diep ingesleten repertoire van ideeën, categorieën en verhalen die mede bepalen wat zichtbaar en onzichtbaar wordt aan te duiden.⁹¹ Ook de omgang met cultureel erfgoed wordt hierdoor beïnvloed in de vorm van ordeningssystemen, beschrijvingen en toegankelijkheid van archieven.⁹²

3.3 Officieel versus levend erfgoed: over erkenning, geheugen en herstel

De manier waarop erfgoed, monumenten en culturele uitingen collectieve identiteit weerspiegelen bepaalt het bredere symbolische landschap van een samenleving.⁹³ Dat landschap bevat groepen die ‘binnen’ of ‘buiten’ de samenleving worden gezien. Toegang tot dat landschap beïnvloedt welke groepen ruimte krijgen in de collectieve herinnering en wie toegang krijgt tot middelen, erkenning en historische zeggenschap.⁹⁴ Wie toegang krijgt, wat wordt ontsloten en wat als belangrijk wordt gezien is altijd verbonden met hedendaagse belangen.⁹⁵ Culturele uitwisseling binnen het Koninkrijk werd grotendeels aangestuurd vanuit Nederlandse financiering en programmering maar daarmee werd ook bepaald wat als belangrijk werd geacht.⁹⁶ Erfgoedbeleid werd op de eilanden vaak gestuurd door economische motieven en de bescherming van monumenten werd vooral gelegitimeerd vanuit het toeristisch belang en niet vanuit cultureel-historische waarden.⁹⁷

In punt 4 van het *Caricom 10-Point Reparation Plan* wordt het verlies van historische kennis expliciet benoemd als onderdeel van koloniale schade.⁹⁸ Lokale toegankelijkheid tot archieven speelt hierin een belangrijke rol omdat ze bijdragen aan het herstel van het collectieve geheugen en maakt het mogelijk voor gemeenschappen om hun eigen geschiedenis te herontdekken en een sterkere verbondenheid met het eigen verleden te ontwikkelen. In Indonesië

⁹¹ Jeurgens, Charles, en Michael Karabinos, ‘Paradoxes of curating colonial memory’, *Archival science* 20 (2020) afl. 3, 199-220, aldaar 210-211; Edward Said, *Culture and imperialism* (New York 1994); Gloria Wekker, *White innocence: paradoxes of colonialism and race* (Durham, NC 2016).

⁹² Ibidem.

⁹³ Rodenburg en Wagenaar, *Cultural Contestation*, 4-5.

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ Harrison, ‘What is heritage?’, 5-9.

⁹⁶ Schields, ‘Conjuring Futures’, aldaar 89-92.

⁹⁷ Margo Groenewoud, ‘Erfgoedbeleid op de ABC-eilanden, 1940-2010’, in: Gert Oostindie en Alex van Stipriaan ed., *Antilliaans erfgoed 1. Toen en nu* (Leiden 2021) 243-272, aldaar 246-253.

⁹⁸ ‘10 point reparation plan’, Caricom.

kon men mede door teruggave van archieven in de vorm van microfilms zelf vormgeven aan de eigen geschiedenis en gedeeld erfgoed.⁹⁹ Ook voor de Nederlandse Antillen werd destijds een microfilmproject opgezet dat in 1988 deels was voltooid.¹⁰⁰ De microfilms behorende bij de inventaris tot 1828 zijn opgeslagen bij het Nationaal Archief Curaçao in Willemstad.¹⁰¹

De formele aanwijzing van erfgoed, bijvoorbeeld via opname op een erfgoedlijst, is niet alleen een technisch, maar ook een ideologisch proces.¹⁰² Opname op een erfgoedlijst is het resultaat van een formeel selectieproces op basis van specifieke criteria. Zodra deze status is verkregen wordt het ‘officieel erfgoed’ en ontstaat er een verplichting om tot actief beheer en conservering over te gaan en is er financiële ondersteuning (nodig).¹⁰³ Na opname krijgen erfgoedelementen verschillende betekenissen voor de gebruikers. Erfgoed is ook daarna geen vaststaand ‘iets’ maar is een dynamisch proces van betekenisgeving waarin verschillende groepen strijden om erkenning van hun versie van het verleden.¹⁰⁴ Tegenover officieel erfgoed, dat vaak van bovenaf wordt geclassificeerd door staten als representatie van nationale of internationale waarden, staan vaak lokale of informele vormen van erfgoed die zijn ontstaan vanuit de relatie tussen mensen, plekken en herinneringen.¹⁰⁵ Ook zonder formele erkenning kan iets erfgoed zijn, als het betekenis krijgt binnen het collectieve geheugen. Een recente illustratie hiervan is de opname van slavernijarchieven uit Aruba en Curaçao in het internationale *Memory of the World*-register van Unesco.¹⁰⁶ Daarmee is de betekenis van deze archieven als erfgoed met een wereldwijde relevantie vastgelegd en worden ze ook erkend als dragers van het collectieve geheugen.

⁹⁹ Karabinos, ‘Returning to the Metropole’, 140-149.

¹⁰⁰ Bijlsma en van der Lee, *1.05.12.01*, 13-14.

¹⁰¹ Margo Groenewoud, Coen van Galen en Thunnis van Oort, *Inventarisatie van bronnen met betrekking tot het slavernijverleden op de Nederlands-Caribische eilanden*. Koninklijke Bibliotheek (Den Haag 2024), aldaar 23.

¹⁰² Rodney Harrison, ‘What is heritage?’ in idem ed., *Understanding the politics of heritage* (Manchester 2015) 5-42, aldaar 5-9.

¹⁰³ Ibidem.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ ‘Documentary Heritage of the Enslaved People of the Dutch Caribbean added to the Memory of the World’, UNESCO, 2025. <https://www.unesco.org/en/articles/documentary-heritage-enslaved-people-dutch-caribbean-added-memory-world>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025; ‘Aruba’s Digitized Slavery Documents Added to UNESCO’s International Memory of the World Register’, Internet Archive, 2025. <https://blog.archive.org/2025/04/15/arubas-digitized-slavery-documents-added-to-unescos-international-memory-of-the-world-register/>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025.

Hoofdstuk 4: Wie bepaalt wat zichtbaar wordt?

4.1 Gedeeld erfgoed, gedeelde verantwoordelijkheid? Over toegang en ongelijkheid

De Raad voor Cultuur heeft recent in haar advies aan de staatssecretaris voor Cultuur en Media benadrukt dat koloniale archieven en documentaire collecties die in een koloniale context tot stand zijn gekomen, erkend moeten worden als gedeeld erfgoed.¹⁰⁷ Het culturele en morele eigenaarschap hiervan zou in een gelijkwaardige dialoog tot stand moeten komen met de betrokken landen. Verder adviseert de Raad om, in co-creatie met betrokken gemeenschappen, te investeren in duurzame digitalisering om dit erfgoed toegankelijk en rechtvaardig te beheren. Investerings zijn nodig om bestaande toegangen en hulpmiddelen ook in meerdere talen beschikbaar te stellen en te verrijken met contextuele duiding vanuit het perspectief van herkomstgemeenschappen. Ook zou de overheid proactief eigendomsrechten moeten erkennen wanneer duidelijk is dat koloniale archieven feitelijk thuishoren bij andere landen of gebieden en daarvoor moet actief in overleg worden getreden met de besturen van de (ei)landen.¹⁰⁸

Digitalisering van erfgoed is niet enkel een technische operatie, maar is ook een cultureel-politieke praktijk waarin (bestaande) machtsverhoudingen kunnen worden gereproduceerd of juist worden blootgelegd.¹⁰⁹ In lijn met de postkoloniale kritiek van Michel-Rolph Trouillot is digitale representatie van archieven zelden neutraal en historische stiltes kunnen dan ook worden voortgezet.¹¹⁰ Op Koninkrijksniveau ontbreekt het vooralsnog aan een gezamenlijk beleidskader of duurzame infrastructuur voor Caribisch erfgoed (in Nederland en op de (ei)landen).¹¹¹ Een complicerende factor in dit verband is de fysieke en digitale spreiding van archieven over de (ei)landen. Waar de archieven tot 1845 zich grotendeels in Nederland bevinden zijn veel archieven van na die periode te vinden in het Nationaal Archief te Curaçao. Hoewel Curaçao een centrale rol speelt in het beheer van deze archieven, is de laagdrempelige toegang hiervan voor de andere (ei)landen momenteel nog niet gegarandeerd. In dat verband zouden

¹⁰⁷ *Omgaan met gedeelde bronnen van het koloniale verleden. Advies over herstel en restitutie in relatie tot koloniale archieven*. Raad voor Cultuur (Den Haag 2024), aldaar 62-68.

¹⁰⁸ Ibidem.

¹⁰⁹ Margo Groenewoud, 'De digitale toekomst van Caribisch erfgoed in het Koninkrijk' in: Gert Oostindie en Alex van Stipriaan ed., *Antilliaans erfgoed 2. Nu en verder* (Leiden 2021) 233-252, aldaar 234-237.

¹¹⁰ Ibidem; Michel-Rolph Trouillot, *Silencing the Past: Power and the Production of History* (Boston 1995) 1-31.

¹¹¹ Ibidem, 247-250.

afspraken in Koninkrijksverband tussen alle betrokkenen over wat wordt beschouwd als gedeeld cultureel erfgoed, en hoe dit op een toegankelijke en representatieve manier beschikbaar wordt gesteld, een belangrijk vertrekpunt vormen.¹¹²

Waar Suriname fysieke teruggave wist te bewerkstelligen, bleven de voorwaarden waaronder toegang en digitalisering plaatsvonden eenzijdig bepaald door de voormalige koloniale macht.¹¹³ Archiefmateriaal over Suriname dat in Nederland was gevormd door Nederlandse instellingen zou in de optiek van Suriname ook als gedeeld erfgoed moeten worden beschouwd. Nadat de archieven waren gerepatriëerd gaf schrijfster Cynthia McLeod aan dat mensen hun identiteit construeren op basis van mythes en stereotypen als ze geen toegang hebben tot hun eigen historische bronnen. Volgens socioloog Schalkwijk konden nadat de archieven waren teruggekeerd fouten in de geschiedschrijving van Suriname worden verbeterd.¹¹⁴

Archieven kunnen bijdrage aan het corrigeren van historische uitsluiting door de rol van archieven binnen ongelijke machtsstructuren te herzien en ontbrekende stemmen te laten spreken.¹¹⁵ Archieven beheren niet slechts documenten maar kunnen ook wonden helpen helen door materiële en immateriële vormen van herstel.

4.2 Archieven als contactzones: over ongelijkheid, selectie en representatie

Waar bibliotheken hun collecties openlijk uitstallen zijn archieven historisch gezien gesloten instellingen.¹¹⁶ Via archiefinventarissen die bepalen wat zichtbaar wordt en wat verborgen blijft, oefenen ze (onbedoeld) macht uit. Digitalisering wordt dan gepresenteerd als een manier om grenzen te doorbreken en om toegang te krijgen tot archieven over de hele wereld.¹¹⁷ Ondanks dat gedigitaliseerde archieven vaak worden gepresenteerd als universeel en democratisch zijn deze wel verweven met de oude machtsstructuren.¹¹⁸ Daarom zou een verschuiving van louter technisch beheer moeten leiden tot een publieke functie waarin

¹¹² Ibidem, 250.

¹¹³ Van Dijk en Tjien Foooh, 'The Repatriation of Surinamese Archives from the Netherlands', 292-299.

¹¹⁴ Ibidem.

¹¹⁵ Lae'l Hughes-Watkens, 'Moving toward a reparative archive: a roadmap for a holistic approach to disrupting homogenous histories in academic repositories and creating inclusive spaces for marginalized voices', *Journal of Contemporary Archival Studies* 5 (2018) 1-17, aldaar 1-5.

¹¹⁶ Ketelaar, 'Archival temples, archival prisons: modes of power and protection', 234-236.

¹¹⁷ Ketelaar, 'Being Digital in People's Archives', 10-11.

¹¹⁸ Levi, 'Along, Against, Beyond Silences in Colonial Archives', 218.

archieven ruimte bieden aan diversiteit en participatie om meerstemmigheid te bevorderen.¹¹⁹ Digitale beschikbaarheid van documenten leidt tot betere fysieke toegang, maar nog niet tot betere toegankelijkheid.¹²⁰

Toegankelijkheid tot archieven is afhankelijk van verschillende factoren, waaronder de beheersing van de taal en het schrift waarin documenten zijn opgesteld, het vermogen om historische context te begrijpen en kennis van de structuur van het archief.¹²¹ Daarnaast kan bijvoorbeeld een visuele beperking een rol spelen. Ook juridische drempels zoals beperkingen op openbaarheid of toestemmingseisen kunnen effectieve toegang belemmeren. Archieven zijn echter geen neutrale ruimten maar ontmoetingsplekken waarin gebruikers hun persoonlijke, vaak pijnlijke geschiedenissen confronteren. Archieven kunnen worden opgevat als *contact zones*, plekken waar mensen uit gemarginaliseerde groepen in aanraking komen met instellingen die historisch een dominante positie hebben ingenomen.¹²² Het gebruik van racistische termen in metadata, of het moeten zoeken naar voorouders met koloniale zoektermen versterkt het gevoel van vervreemding. Om archieven werkelijk toegankelijk te maken is daarom meer nodig dan alleen technologie, maar ook een fundamentele heroverweging van de relatie tussen instellingen en gemeenschappen.

Digitalisering van koloniale archieven is echter niet slechts een technisch of administratief proces maar is ook verbonden met politieke en financiële keuzes.¹²³ De beschikbaarheid van middelen vanuit de Nederlandse overheid en private instellingen is ook medebepalend voor welke archieven worden gedigitaliseerd en op welke manier. De digitaliseringsprojecten die worden opgezet en voor wie die bedoeld zijn weerspiegelen ook nu nog de bestaande machtsverhoudingen.¹²⁴ Veel nationale archiefstructuren functioneren als *deep memory systems*, die niet alleen de collectieve herinnering organiseren maar ook koloniale machtsstructuren bestendigen.¹²⁵ Curaçao beschikt als voormalig administratief machtscentrum binnen het Caribisch deel van het Koninkrijk over aanzienlijk meer erfgoedbronnen dan de andere (ei)landen. Die concentratie van archieven weerspiegelt de historische

¹¹⁹ Ketelaar, 'Being Digital in People's Archives', 18.

¹²⁰ Jeurgens, 'Decolonising Archives and the Need for Emotional Accessibility as Part of a Safe(r) Space', 333-340.

¹²¹ Ibidem.

¹²² Ibidem.

¹²³ Jeurgens en Karabinos, 'Paradoxes of curating colonial memory', 205-206.

¹²⁴ Ibidem.

¹²⁵ Ibidem, 206-210.

machtsverhoudingen en heeft nog steeds invloed op de toegang tot en controle over gedeeld erfgoed binnen het Koninkrijk.

4.3 Digitale repatriëring en meervoudige zeggenschap

De ongelijkheid binnen de digitale infrastructuur wordt daarnaast versterkt doordat Nederlands de voertaal is van de meeste archiefinventarissen, en doordat onderlinge aansluiting en uitwisseling tussen systemen niet vanzelfsprekend is.¹²⁶ Hoewel er wordt gesproken over grenzeloze uitwisseling, wordt deze gestuurd door de normen van de partij met de infrastructuur, expertise en middelen, waardoor instellingen uit rijke landen het risico lopen archieven uit minder kapitaalkrachtige gebieden te kopiëren en alleen via hun eigen platform te ontsluiten.¹²⁷ Het traditionele *provenance* principe (zie hoofdstuk 2), dat archieven worden gevormd door één enkele actor of instelling, wordt bekritiseerd als een koloniale constructie die geen recht doet aan de meervoudige geschiedenissen en betrokkenen binnen een archief.¹²⁸ Een alternatief concept zoals *parallel provenance* en *societal provenance* zijn wellicht beter geschikt om te hanteren als het de Oud-Archieven Curaçao, Bonaire en Aruba betreft omdat hun betekenis en beheer niet langer uitsluitend bepaald kunnen worden vanuit het oorspronkelijke perspectief. De uitdaging ligt dan ook om infrastructuren te ontwikkelen die ruimte bieden aan meervoudige perspectieven, zonder het koloniale narratief digitaal te reproduceren. Voor het erfgoed van de Caribische delen van het Koninkrijk ligt hier een kans om via eigen platforms niet alleen informatie terug te geven, maar ook zeggenschap, taal, en context.

Een concreet voorbeeld van een alternatieve en meerstemmige aanpak is Coleccion Aruba, een digitale erfgoedinfrastructuur met een samenwerking tussen verschillende partnerinstellingen op Aruba en binnen het Koninkrijk.¹²⁹ Er wordt voornamelijk gesteund op lokale professionals, lokale samenwerking én waar mogelijk ook meertalige toegankelijkheid. Op die manier fungeert het als een vorm van digitale repatriëring van erfgoed door het aanbieden

¹²⁶ Ibidem, 211-214.

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ Ibidem, 214-216.

¹²⁹ Raymond R. Hernandez en Johan. P. Scholing, 'Coleccion Aruba: Intersectorial Collaboration on Aruba as a Model for the (Dutch) Caribbean. A collaborative approach for preservation and access of collections in small island states' in: Luc Alofs ed., *Sailing in Salt Water. Advancing the Dutch Caribbean reparations agenda and establishing an inter-island knowledge and expertise network on the slavery past and its heritage* (Aruba 2023), 81-88.

van de ‘diaspora van collecties’ via één digitaal platform.¹³⁰ Bovendien kan het dienen als model voor hoe kleinschalige eilandstaten op laagdrempelige wijze hun erfgoedbeheer duurzaam en inclusief kunnen vormgeven. Het effectief inzetten van nieuwe technologie zoals Handwritten Text Recognition (HTR) is ook mogelijk voor instellingen buiten Europa.¹³¹ Het Nationaal Archief Aruba past bijvoorbeeld sinds 2022 HTR toe in combinatie met onderzoek naar het slavernijverleden. In 2023 werd bovendien de online database tot slaafgemaakte personen op Aruba (1840-1863) gelanceerd, met verwijzingen naar digitale bestanden die met HTR zijn verrijkt.¹³² Op deze wijze draagt digitalisering ook bij aan vernieuwing van het concept gedeeld erfgoed.

¹³⁰ Bant, Jan, Eric Mijts en Peter Scholing, ‘Diaspora and Digital Discourse: Papiamentu/u Research in the Digital Archives of Coleccion Aruba’, *Archipelagos* 8 (2025). <https://archipelagosjournal.org/issue08/bant-diaspora.html>

¹³¹ Levi, ‘Along, Against, Beyond Silences in Colonial Archives’, 222.

¹³² Bant, Mijts en Scholing, ‘Diaspora and Digital Discourse’; ‘Database di Personanan Sclavisa na Aruba 1840-163’, *Coleccion Aruba en HDSC*, 2023. <https://coleccion.aw/database/pap/>, laatst geraadpleegd op 7 juli 2025.

Conclusie en aanbevelingen

Hoofdstuk 1 begon met een korte omschrijving van de bestuurlijke verhoudingen ten tijde van de vorming van en een verkenning naar de wijze waarop de bestuurlijke archieven van de kolonie Curaçao verstuurd werden naar Nederland. Dit bleek gelijktijdig met de archieven van Suriname te zijn gebeurd en ook de archieven van de Bovenwindse eilanden werden via Curaçao, naar achteraf bleek maar deels, doorgestuurd naar Nederland. Eenmaal daar aangekomen werden ze geïnt inventariseerd volgens de Nederlandse richtlijnen. Bovendien zijn er stukken vernietigd die wellicht niet hadden moeten verdwijnen. Enkele voorbeelden zijn aan bod gekomen die erop duiden dat het vandaag de dag vrijwel onmogelijk is om de archieven te ontvlechten omdat ze als één archiefbestanddeel zijn gestructureerd en bewerkt. Deze archieven zijn dan ook niet meer los van elkaar te zien

In juridische zin is er, zoals hoofdstuk 2 heeft laten zien, geen sprake geweest van formele staato pvolging tussen de eilanden en Nederland, zoals dat bijvoorbeeld wel het geval was bij Suriname en Indonesië. Dit maakt dat het internationaal recht, zoals vastgelegd in verdragen of gewoonterecht, niet zonder meer kan worden toegepast op de situatie van de voormalige Nederlandse Antillen. Het terugvorderen van de archieven op juridische basis is daardoor onmogelijk, zelfs als men rekening houdt met het oorspronkelijkheidsbeginsel. Tegelijkertijd maakt het Statuut van het Koninkrijk duidelijk dat de (ei)landen weliswaar formeel gelijkwaardig zijn, maar zonder structurele zeggenschap over het gedeelde erfgoed is die gelijkwaardigheid beperkt. Daarentegen zouden eventuele regelingen getroffen kunnen worden op basis van artikel 38 van het Statuut.

In moreel en erfgoedperspectief, zoals uiteengezet in hoofdstuk 3, zijn er wél argumenten voor gedeeld eigenaarschap ondanks hun fysieke locatie. De archieven documenteren de geschiedenis van meerdere eilanden en hun bewoners en zijn het resultaat van koloniale machtsstructuren waarin selectie, overbrenging en vernietiging niet neutraal plaatsvonden. Tegelijkertijd worden deze archieven vandaag gebruikt voor familieonderzoek, geschiedschrijving en het vormen van een collectieve herinnering. Dat maakt ze tot erfgoed van betekenis voor nazaten van voormalige koloniën, ongeacht hun fysieke verblijfplaats. Deze archieven moeten dan ook niet enkel als administratief overheidsarchief worden benaderd, maar ook als drager van sociaal-culturele waarden en identiteitsvorming.

Hoofdstuk 4 laat zien dat digitalisering en toegankelijkheid van deze archieven structurele ongelijkheid kunnen versterken als ze worden gestuurd door de normen en belangen van dominante instellingen. Tegelijkertijd laten initiatieven als Coleccion Aruba zien dat alternatieve modellen mogelijk zijn, gebaseerd op lokale samenwerking, meertalige ontsluiting en technische innovatie. Dat vraagt om een fundamentele herziening van moreel eigenaarschap en beheer. Een mogelijke oplossing is in dat opzicht digitale repatriatie voor allen die er belang bij hebben.

In antwoord op de onderzoeksvraag, **‘Wie is juridisch en moreel rechthebbende op de delen van de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba die tussen 1915 en 1930 op basis van Koninklijke Besluiten zijn overgebracht naar Nederland, en in hoeverre kunnen deze archieven anno nu beschouwd worden als gedeeld erfgoed binnen het Koninkrijk der Nederlanden?’** kan worden gesteld dat de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba binnen het huidige staatsverband beschouwd moeten worden als gedeeld erfgoed waar iedereen een gelijke claim op kan leggen. Op basis van het *provenance*-principe hebben Aruba, Bonaire en Curaçao elk recht op delen van de archieven wat ontvlechting van de fysieke archieven bemoeilijkt. De huidige archieven in Nederland zijn bovendien het resultaat van een historische machtsstructuur die gecentreerd was op Curaçao. De archieven worden nu weliswaar beheerd door de Nederlandse staat, maar moreel is er een gedeeld recht op toegang, duiding en zeggenschap. Bovendien kan de toegang tot familiegeschiedenissen, die zich vaak over meerdere eilanden uitstrekken, niet beperkt worden tot één locatie of archiefinstelling.

Een gedeelde verantwoordelijkheid vraagt om meer samenwerking, transparantie en wederzijdse erkenning binnen het Koninkrijk. In het verleden werden microfilms ter beschikking gesteld aan het Land Nederlandse Antillen die te raadplegen waren op Curaçao, alleen voor wie op de andere eilanden woont betekent dit niet noodzakelijk een vergrote toegankelijkheid. In plaats van het verleden te herhalen door wederom te streven naar gecentraliseerd beheer of fysieke restitutie van archieven die al meer dan honderd jaar geleden uit hun lokale context zijn getrokken is het aan te bevelen om te investeren in (gezamenlijke digitale) infrastructuren die meervoudige interpretatie en representatieve toegankelijkheid mogelijk maken voor iedereen, ongeacht hun woonplaats. Het formeel erkennen van gedeeld eigenaarschap is daarbij een logische stap, zodat deze archieven daadwerkelijk kunnen functioneren als gedeeld erfgoed binnen het Koninkrijk.

Op basis hiervan kunnen een aantal aanbevelingen worden gedaan:

- Erken de archieven uit de periode officieel als gedeeld erfgoed binnen het Koninkrijk, inclusief de delen die zich nog op de andere eilanden bevinden. Leg deze status vast om gelijke rechten op gebruik, interpretatie en zeggenschap voor alle betrokkenen te waarborgen en uitwisseling te vergemakkelijken.
- Investeer in (gedeelde) digitale infrastructuur die aansluit bij de Caribische realiteit. Voorkom dat de archieven enkel via (een) Nederlands(e) platform(s) toegankelijk zijn. Stimuleer daarom ook parallelle, lokaal beheerde en meertalige omgevingen binnen een verantwoord financieel kader.
- Stimuleer kennisdeling, onderzoek en educatie op lokaal niveau. Maak structureel middelen vrij voor opleidingen, onderzoekstrajecten en erfgoedinitiatieven in de Caribische delen van het Koninkrijk en bevorder daarbij samenwerking op basis van gelijkwaardigheid, waarbij ook Nederlandse instellingen en professionals worden aangemoedigd om te leren werken in partnerschap met Caribische vakgenoten.
- Voorkom herhaling van asymmetrisch archiefbeheer waarbij alles beheerd wordt door één nationale instelling. Kies voor een polycentrische benadering waarin meerdere instellingen samenwerken, waar mogelijk vanuit hun eigen infrastructuren, op basis van gelijkwaardige inbreng.

Samenvatting

Deze scriptie onderzoekt de juridische en morele aanspraken op de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba (1816–1845), die tussen 1915 en 1930 op basis van Koninklijke Besluiten zijn overgebracht naar Nederland. De hoofdvraag luidt: **Wie is juridisch en moreel rechthebbende op de delen van de Oud-Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba die tussen 1915 en 1930 op basis van Koninklijke Besluiten zijn overgebracht naar Nederland, en in hoeverre kunnen deze archieven anno nu beschouwd worden als gedeeld erfgoed binnen het Koninkrijk der Nederlanden?**

Het onderzoek is uitgevoerd via literatuuronderzoek waarin juridische, archief- en erfgoedtheoretische perspectieven zijn gecombineerd. Bronnen omvatten secundaire literatuur over (post)koloniale archiefpraktijken en digitalisering, aangevuld met onder andere archiefinventarissen, Koninklijke Besluiten, internationale verdragen, en richtlijnen die betrekking hebben op de omgang met erfgoed en archieven.

De archieven zijn ontstaan in een koloniale context, waarbij selectie, ordening en vernietiging plaatsvonden binnen machtsstructuren die ook nu nog doorwerken in toegankelijkheid en representatie. De analyse laat zien dat er geen sprake is geweest van formele staatsopvolging, waardoor een juridische claim op basis van internationaal recht niet mogelijk is. Wel bieden het Statuut van het Koninkrijk der Nederlanden en UNESCO-richtlijnen aanknopingspunten voor gedeeld eigenaarschap.

Op moreel en cultureel vlak bestaat er een sterke basis voor gedeeld eigenaarschap. De archieven documenteren namelijk de geschiedenis van meerdere (ei)landen en hun inwoners, dragen bij aan familieonderzoek en collectieve herinnering, en zijn van belang voor identiteitsvorming. Digitalisering kan bestaande ongelijkheden bestendigen als deze uitsluitend wordt aangestuurd door voormalige machtscentra, maar kan ook leiden tot bredere toegankelijkheid bij gelijkwaardige samenwerking.

De conclusie is dat de Oud-Archieven binnen het huidige staatsverband beschouwd moeten worden als gedeeld erfgoed, met gelijke rechten op toegang, interpretatie en zeggenschap voor alle betrokken (ei)landen. Aanbevolen wordt om de archieven formeel als gedeeld erfgoed te erkennen, te investeren in gedeelde en meertalige digitale infrastructuur, lokale kennis en samenwerking te ondersteunen en polycentrisch beheer te ondersteunen.

Ongepubliceerde Bronnen

Archivo Nacional, Aruba

- Archief Burgerlijke stand Aruba, Overlijdensakte nummer 19, 21 juli 1851.
- Archief van de Commandeurs en Gezaghebbers van Aruba in het Koloniale Tijdperk, 1816-1939 (1945), inventarisnummer 235, Brievenboek van verzonden brieven aan de Gouverneur van Curaçao 1848-1853. <http://coleccion.aw/show/?ANA-DIG-KOL-INV-0235>
- Archief Bestuurscollege Algemeen, 1951-1985, dossier 1972-02, Landsverordening tot regeling van het archiefwezen in de Nederlandse Antillen', Staten van de Nederlandse Antillen, 1981-1985. <https://coleccion.aw/show/?ANA-DIG-STATEN-NA-LV-ARCHIEFWEZEN-1981>

Nationaal Archief, Den Haag

- Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, 1707-1828 (1859), nummer toegang 1.05.12.01:
 - o Inventarisnummers 1588-1590, Journalen van inklaringen, 1818-1826.
 - o Inventarisnummers 1591-1592, Journalen van uitklaringen, 1819-1820.
- Archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, (1771) 1828-1845 (1914), nummer toegang 1.05.12.02:
 - o inventarisnummer 14, Journaal van de dagelijkse werkzaamheden van de directeur (gezaghebber), jan- juni 1838, folionummer 83, 3 februari, 'Susanna alias Sanna (Susanna Sanne) met haar dochter Dolorita Sanne door mr. J.B. Gravenhorst'.
<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/index/nt00339/5b3d6de2-2d50-4f8d-a869-a489e756ce23>
 - o Inventarisnummer 1307, Stukken betreffende het proces tegen de biedende José te Aruba wegens gepleegde inbraak en diefstal, 1914.
 - o Inventarisnummers 279-283, Kopieboeken van uitgaande brieven aan commandeurs en ambtenaren van Bonaire en Aruba, 1816-1845.
- Archief van het Algemeen Rijksarchief, (1766) 1802-1966 (1988), nummer toegang 2.14.03:

- inventarisnummer 209, Ingekomen brieven, 1924.
- inventarisnummer 211, minuten van uitgaande brieven, 1924.

Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1915. Koninklijk Besluit nummer 518.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:001154003:00177>
- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1915. Koninklijk Besluit nummer 519.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:001154003:00179>
- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1919. Koninklijk Besluit nummer 468.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:001166001:00428>
- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1919. Koninklijk Besluit nummer 469.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:001166001:00430>
- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1930. Koninklijk Besluit nummer 165.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:001215002:00001>
- Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1930. Koninklijk Besluit nummer 166.
<https://resolver.kb.nl/resolve?urn=MMKB10:001215002:00003>

Archiefinventarissen

- Bijlsma, R. en T. van der Lee, *1.05.12.01 Inventaris van de archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, 1707-1828 (1859)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1989).
<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.05.12.01>
- Bijlsma, R., E. Hoogendijk en T. van der Lee, *1.05.13.01 Inventaris van de archieven van Sint Eustatius, Sint Maarten en Saba, 1709-1828 (1869)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1994). <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.05.13.01>
- Bijlsma, R., E. Hoogendijk en T. van der Lee, *1.05.13.02 Inventaris van de archieven van Sint Eustatius en Saba, 1828-1845 (1860)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1994). <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.05.13.02>
- Bijlsma, R., E. Hoogendijk en T. van der Lee, *1.05.13.03 Inventaris van de archieven van Sint Maarten, (1806) 1828-1845 (1902)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1994).
<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.05.13.03>

- Boskaljon, R.F.W., *Inventaris Boskaljon: inventaris van overheidsarchieven, aanwezig in het Centraal Historisch Archief*, Centraal Historisch Archief (Willemstad c.a. 1955).
- Henriquez, F.R., *10 Archief van de Commandeurs en Gezaghebbers van Aruba in het Koloniale Tijdperk, 1816-1939 (1945)*, Archivo Nacional Aruba (Aruba 2007).
<https://coleccion.aw/show/?ANA-DIG-ARCHIEF-KOL-INV-000-Archiefinventaris>
- Hoogendijk, E., *1.05.08.01 Inventaris van het archief van de Gouverneur-Generaal der Nederlandse West-Indische Bezittingen, (1814) 1828-1845 (1846)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1932). <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.05.08.01>
- Hoogendijk, E. en T. van der Lee, *1.05.12.02 Inventaris van de archieven van Curaçao, Bonaire en Aruba, (1771) 1828-1845 (1914)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 1995). <https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/1.05.12.02>
- Schie, H.A.J. van en J.W. Moerman, *2.14.03 Inventaris van het Algemeen Rijksarchief, (1766) 1802-1966 (1988)*, Nationaal Archief Den Haag (Den Haag 2023).
<https://www.nationaalarchief.nl/onderzoeken/archief/2.14.03>

Literatuurlijst

- Aa, Bart J. M. van der, *Preserving the heritage of humanity? Obtaining world heritage status and the impacts of listing* (Proefschrift Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2005).
- *Advies over 70 jaar Statuut voor het Koninkrijk*. Raad van Advies (2024).
- Alofs, Luc, *Onderhorigheid en Separatisme. Koloniaal Bestuur en lokale politiek op Aruba, 1816-1955* (Proefschrift Universiteit Leiden, Leiden 2011).
<https://coleccion.aw/show/?BNADIGARUBIANA3236>
- Alofs, Luc, 'Suriname als argument. Integratie en rekolonisatie in het Koninkrijk der Nederlanden na 1975', *His/ Her Tory, tijdschrift voor Surinaamse geschiedenis en cultuur* 6 (2015). <https://hdl.handle.net/20.500.14473/827>
- Bant, Jan, Eric Mijts en Peter Scholing, 'Diaspora and Digital Discourse: Papiamentu/u Research in the Digital Archives of Coleccion Aruba', *Archipelagos* 8 (2025).
<https://archipelagosjournal.org/issue08/bant-diaspora.html>
- Beurden, Jos van, 'Claims for Colonial Objects and for Colonial Archives. Can the Two Meet?' in: James Lowry ed., *Disputed Archival Heritage* (Oxon en New York 2023) 262-281.
- Dijk, Frans van en Rita Tjien Foooh, 'The Repatriation of Surinamese Archives from the Netherlands' in: James Lowry ed., *Disputed Archival Heritage* (Oxon en New York 2023).
- Donnachie, Ian, 'World Heritage' in: Rodney Harrison ed., *Understanding the politics of heritage* (Manchester 2010) 115-196.
- Fuentes, Marisa J., *Dispossessed Lives. Enslaved Women, Violence, and the Archives* (Pennsylvania 2016).
- Groenewoud, Margo, 'Erfgoedbeleid op de ABC-eilanden, 1940-2010', in: Gert Oostindie en Alex van Stipriaan ed., *Antilliaans erfgoed 1. Toen en nu* (Leiden 2021) 243-272. <https://hdl.handle.net/1887/3244338>

- Groenewoud, Margo, 'De digitale toekomst van Caribisch erfgoed in het Koninkrijk' in: Gert Oostindie en Alex van Stipriaan ed., *Antilliaans erfgoed 2. Nu en verder* (Leiden 2021) 233-252. <https://hdl.handle.net/1887/3244342>
- Groenewoud, Margo, Coen van Galen en Thunnis van Oort, *Inventarisatie van bronnen met betrekking tot het slavernijverleden op de Nederlands-Caribische eilanden*. Koninklijke Bibliotheek (Den Haag 2024).
- Harrison, Rodney, 'The politics of heritage' in: idem ed., *Understanding the politics of heritage* (Manchester 2010) 154-196, aldaar 190-191.
- Harrison, Rodney, *Heritage. Critical approaches* (Londen en New York 2013) 79-94.
- Harrison, Rodney, 'What is heritage?' in idem ed., *Understanding the politics of heritage* (Manchester 2015) 5-42.
- Hartman Saidiya, *Lose Your Mother. A Journey Along the Atlantic Slave Route* (New York 2007).
- Hernandez, Raymond R. en Johan. P. Scholing, 'Coleccion Aruba: Intersectorial Collaboration on Aruba as a Model for the (Dutch) Caribbean. A collaborative approach for preservation and access of collections in small island states' in: Luc Alofs ed., *Sailing in Salt Water. Advancing the Dutch Caribbean reparations agenda and establishing an inter-island knowledge and expertise network on the slavery past and its heritage* (Aruba 2023), 81-88.
- Hughes-Watkens, Lae'l, 'Moving toward a reparative archive. A roadmap for a holistic approach to disrupting homogenous histories in academic repositories and creating inclusive spaces for marginalized voices', *Journal of Contemporary Archival Studies* 5 (2018) 1-17.
- Jeurgens, Charles, en Michael Karabinos, 'Paradoxes of curating colonial memory', *Archival science* 20 (2020) afl. 3, 199-220.
- Jeurgens, Charles. 'Decolonising Archives and the Need for Emotional Accessibility as Part of a Safe(r) Space', in: Eliza Steinbock en Hester Dibbits ed., *The Critical Visitor. Changing Heritage Practices* (Amsterdam 2023) 322-347.
- Jonkers, A., 'Hoofdttrekken van de ontwikkeling van Suriname en de Nederlandse Antillen', *De West-Indische Gids* (1953) 113-159. <https://www.jstor.org/stable/41848799>

- Karabinos, Michael, 'Returning to the Metropole: The Indonesian National Archives and its changing role at the start of the New Order', *Archives and Manuscripts* 39 (2011) afl. 2, 139-150. <https://publications.archivists.org.au/index.php/asa/article/view/10165/10159>
- Karabinos, Michael, 'Indonesian National Revolution Records in the National Archives of the Netherlands', in: James Lowry ed., *Displaced Archives* (Oxon en New York 2017) 60-73.
- Kecskeméti, Charles 'Archives Seizures. The Evolution of International Law' in James Lowry ed., *Displaced Archives* (Oxon en New York 2017) 12-20.
- Ketelaar, Eric, 'Archival temples, archival prisons: modes of power and protection', *Archival Science* 2 (2002) 221-238
- Ketelaar, Eric, 'Being Digital in People's Archives', *Archives and Manuscripts* 31 (2003) afl. 2, 8-22. <https://publications.archivists.org.au/index.php/asa/article/view/9661/9655>
- Ketelaar, F.C.J., 'Fruin (Th.Azn), Robert (1857-1935)', in *Biografisch Woordenboek van Nederland* (2013). <https://resources.huygens.knaw.nl/bwn1880-2000/lemmata/bwn2/fruin>
- Laurence, Anne, 'Heritage as a tool of government' in: Rodney Harrison ed., *Understanding the politics of heritage* (Manchester 2010) 81-113.
- Levi, Amalia S., 'Along, Against, Beyond Silences in Colonial Archives' in: Tobias Kraft, Antonio Rojas Castro en Grisel Terrón Quintero ed. *Archivos Abiertos. El patrimonio documental cubano y la transformación digital* (Berlin 2024) 215-230. <https://doi.org/10.1515/9783111187846>
- *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*. Conference of American States (Montevideo 1933).
- *Omgaan met gedeelde bronnen van het koloniale verleden. Advies over herstel en restitutie in relatie tot koloniale archieven*. Raad voor Cultuur (Den Haag 2024)
- Oostindie, Gert en Inge Klinkers, *Decolonising the Caribbean. Dutch Policies in a Comparative Perspective* (Amsterdam 2003).
- Oostindie, Gert en Inge Klinkers, *Gedeeld Koninkrijk. De ontmanteling van de Nederlandse Antillen en de vernieuwing van de trans-Atlantische relaties* (Amsterdam 2011).
- Oostindie, Gert, en Alex van Stipriaan, 'Inleiding: Antilliaans erfgoed, natievorming, nation branding', in: idem ed., *Antilliaans erfgoed I: Toen en nu* (Leiden 2021) 1-21.

- *Recommendation concerning the preservation of, and access to, documentary heritage including in digital form*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Parijs 2015).
- Rodenberg Jeroen en Pieter Wagenaar, 'Cultural contestation. Heritage, identity, and the role of government' in: idem ed., *Cultural contestation. Heritage, identity and the role of government*. Palgrave studies in cultural heritage and conflict (Cham 2018) 1-10.
- Schields, Chelsea, 'Conjuring Futures. Culture and Decolonization in the Dutch Caribbean 1948-1975', *Historical Reflections / Réflexions Historiques* 45 (2019) afl. 2, 84-104.
- Smith, Laurajane, *Uses of heritage* (Oxford 2006) 11-43.
- *Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden*. Rijksoverheid (Den Haag 1954, geldende versie 2024). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0002154/2024-01-01>, laatst geraadpleegd op 9 juli 2025.
- Stelt, Rowan van der, 'Door en voorbij de archieven', in: Serana Angelista ed., *Het archief ontwaakt* (Amsterdam 2024)) 8-23.
- Stipriaan, Alex van, 'Het ABC van beelden/beelden van ABC', in: Gert Oostindie en Alex van Stipriaan ed., *Antilliaans erfgoed 1. Toen en nu* (Leiden 2021), 95-112.
- Stoler, Ann Laura, 'Colonial Archives and the Art of Governance', *Archival Science* 2 (2002) 87-109.
- Trouillot, Michel-Rolph, *Silencing the Past: Power and the Production of History* (Boston 1995) 1-31.
- Tweede Kamer der Staten-Generaal, *Memorie van Toelichting op de Wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden in verband met de wijziging van de staatkundige hoedanigheid van de eilandgebieden van de Nederlandse Antillen (Rijkswet wijziging Statuut in verband met de opheffing van de Nederlandse Antillen)*. Artikelsgewijze toelichting, artikel 1 (Kamerstuk 32 213 (R 1903)) (Den Haag 2009). <https://zoek.officiëlebezoekingen.nl/kst-32213-3.html>, laatst geraadpleegd op 9 juli 2025.
- *Universal Declaration on Archives*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Parijs 2011).

- *Vienna Convention on Succession of States in respect of State Property, Archives and Debts*. United Nations (Vienna 1983).
https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_3_1983.pdf

Websites

- ‘10 point reparation plan’, *Caricom*, 2013.
<https://caricomreparations.org/caricom/caricoms-10-point-reparation-plan/>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ‘Aruba’s Digitized Slavery Documents Added to UNESCO’s International Memory of the World Register’, *Internet Archive*, 2025. <https://blog.archive.org/2025/04/15/arubas-digitized-slavery-documents-added-to-unescos-international-memory-of-the-world-register/>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025.
- Eerden, Johny van en Iris van Vlimmeren, ‘Steba Rijna en Leander Goeloe. Een eilandoverstijgend verhaal van een familie in slavernij’, *Coleccion Aruba*, 2024.
<https://coleccion.aw/pages/pa/steba-rijna-en-leander-goeloe/>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025.
- ‘Oprichting’, Nationaal Archief Curaçao.
<https://www.nationaalarchief.cw/organisatie/oprichting>, laatst geraadpleegd op 30 juni 2025.
- ‘Organisacion’, Archivo Nacional Aruba. <https://ana.aw/organizacion>, laatst geraadpleegd op 30 juni 2025.
- ‘Organisatie’, Nationaal Archief, Den Haag. <https://www.nationaalarchief.nl/over-het-na/organisatie/het-nationaal-archief-voor-een-open-en-transparante-overheid>, laatst geraadpleegd op 10 augustus 2025.
- ‘Documentary Heritage of the Enslaved People of the Dutch Caribbean added to the Memory of the World’, *UNESCO*, 2025.
<https://www.unesco.org/en/articles/documentary-heritage-enslaved-people-dutch-caribbean-added-memory-world>, laatst geraadpleegd op 1 juli 2025.

Bijlage

Verklaring eigen werk